





ΔΕΙ ΔΕ ΠΡΟΤΙΜΑΝ

ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ

36

54

1736 28

MORBOS CORPORIS  
MORBIS MENTIS NON CVRARI  
NEC CVRANDOS ESSE  
PRAESIDE  
CHRISTIANO GODOFR.  
STENTZELIO

ARTIS SALVTARIS ET PHILOSOPHIAE DOCTORE CHIRVR-  
GIAE PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO PATHOLOGIAE PRO-  
FESSORE SVBSTITVTO H. T. FACVLTATIS MEDICAE DECANO  
DIE XXIIIX. AVGVSTI A. CID ID CC XXXVI

HORIS LOCOVQVE CONSVEVIS  
PRO DOCTORIS GRADV  
DISPVTANS

DEMONSTRAT  
IOANNES GOTTHARDT SCHILLER

CROMMENDORFF-REGA-SILESIVS



ΥΠΕΡ ΤΗΝ  
ΔΙΣΦΥΣΙΑΝ  
ΜΑΚΑΡΙΩΝ

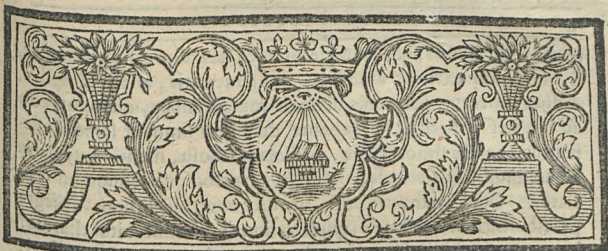
ΥΠΕΡ ΤΗΝ  
ΑΠΕΥΘΕΝ  
ΑΠΕΥΘΕΝ

VITTEMBERGE  
EX OFFICINA EICHSFELDIANA

W. Lang f. Sculp.

MORBOS. COPFORIA  
MORBI MENTIS. CARARI  
NEC. CRYNDOS. RESI  
CHRISTIANO. GODOR  
STENTILIO

JOHANNES GOTTFRIED SCHILLER



MORBOS CORPORIS  
MORBIS MENTIS NON CVRARI  
NEC CVRANDOS ESSE.

I



ciungatur omnis, ab omni consuetudine nostra, uerborum factorumque obscenitas, foeditas, petulantia, libido, improbitas, peruersitasque, uitia, a moribus, qui Christianam decent gentem, alienissima; nec putet quis, quaecunque etiam illius sit conditio ac dignitas, rem ullam tanti inter terrena esse aestimandam, cuius amore desiderioque, uel minimum, a pietate, ueritate, ac reliquarum exercitio uirtutum, desistere liceat. Abhorrent haec, quae iamiam repudiuimus, a iustissimis ac salutaribus Saluatoris Nostri legibus, qui pietatis, concordiae, mansuetudinis, patientiae, pudoris, modestiae, humanitatis, comitatis, affabilitatis, castitatis, temperantiae studium commendans, omni sua doctrina, uitaeque, et innumeris ostendit miraculis, ac certissimis argumentorum momentis euicit, nihil esse, cur quis uel ab externis sibi quicquam arroget, tanquam proprium, uel constans, aut perpetuum,

A 2

tuum, cum omnia, quaecunque in hoc terrarum orbe inuenimus, si humanam excipias animam, sint aduentitia, aliena, fragilia, caduca, incerta, perpetuis obnoxia mutationibus, quae, uti cito ac largiter concessa, ita repente denuo ac simul et simul aufferuntur, ac maximos saepe, si illorum abusu, mentis integritas ac tranquillitas sit laesa, dolores, perpetuosque relinquunt cruciatus. Quid inter praesentis, uti dicuntur, seculi bona, integra praestantius valetudine? quid rationali homini uita charius? haec tamen minimis momentis et mutari, et omnino auferri; tot aegrotantium, tot demortuorum et quotidie morientium exempla restantur ac confirmant. Quid porro hominum dignitas, indignissimis haud raro collata? lapsus grauioris mox seculi fundamentum. Quid diuitiae, si iisdem in Dei honorem proximique utilitatem non utaris? idolorum seruitus. Quid nobilitas, nisi uirtutem habeat pedisequam? nascendi fors atque opinio, a populi stultitia inducta. Quid uoluptas ac delectatio corporis? leuis, quae breui abit, titillatio, plura relinquens tormenta. Excluso igitur, quod uulgus de bono maloque fouet, praecudio, non paupertatem, non ignobilitatem, aut ignominiam, aut corporis deformitatem, morbos, mortemque, aliaque plura eiusdem generis, non tua culpa, sed diuino tibi euenientia instituto, mala putato, sed uitia mentis, quae nos a Deo, uita nostra, abalienando, conscientiae turbant quietem, ac maximas adducunt aerumnas. His ad amissim ponderatis, nihil tibi mundus sistere potest, quod te a uirtutum cultura auocare debeat; non hoc abs te opes, non ullae necessitudines, non preces, non minae, non sanitatis dispendium, non mortis metus, certumque periculum, extorqueant. Leges ac praecepta, quae in sacro annotata codice, huius uniuersi conditor rectorque, ac deperditae naturae nostrae instaurator, tibi obseruanda seruandaque reliquit, sint rationis tuae magister, ac norma, ad cuius praescriptionem, uitae tuae actiones in eas ac dirigas, reiectis, quae peruersa huius mundi sapientia suggerit, consiliis; sola quippe sapientia, ex sacro deprompta codice, uera est sapientia, omnis reliqua,

liqua, de qua inanes homines gloriantur, cum Christianae fundamentis religionis collata, nulla est, coenum est, meraque, si facris repugner literis, stultitia. Nam, quicquid graue, sanctum, elegans, acutum, prudens, purum, castum, utile, honestum, quicquid cum admiratione, exclamatione, plausu, apud Cicero- nem, Senecam, aliosque gentiles sapientes legitur, quicquid ex illis hauritur, notatur, discitur, commendatur, in coelum tollitur, id omne purius, rectius, apertius, expeditius ac planius in sacro deprehenditur codice.

II. Quid magis, si haec bene attendas, dolendum, quam multos ex coetu Christianorum, sibi ipsis de singularis copia sapientiae plaudentium, reperiri, qui diuinam eruditionem a Deo traditam, in qua sunt thesauri omnes scientiae et sapientiae reconditi, aspernantes, gentilium philosophorum scripta non in deliciis saltem habent, aliisque commendant, sed impias etiam, nefandas ac detestandas sententias, praecepta ac consilia, diuino honori honestaeque legibus reipublicae infensa, ad quorum recordationem Deo deuotus animus perhorrescit, in medium afferunt? Iure, et optimo sane iure, in hanc classem referenda pessima illorum hominum abominandorum scita iustaque, qui nulli uerentur, corporis morbos curandi ergo, uitiorum peccatorumque exercitium, commendare ac defendere. Quemadmodum uero neminem tam sceleratum, tam perditum ac dementem inueniri posse, qui haec serio affirmare et propugnare audeat, arbitror, ita nec ioco quidem talia dogmata, quae petulanti iuuentuti sunt offenculo, esse proponenda, certus sum. Imo, cum huiusmodi uitia, nobis sub uirtutum nomine subrepant partim, partim leuiorum titulo peccatorum, quae peccatilla dicunt, insignita, plurimorum patrociniis, iam a corporis constitutione, iam a morali politicaque causa deductis, defendantur, operae omnino pretium esse duxi, explicata atque aperta sufficientium argumentorum interpretatione demonstrare: *quod morbi corporis morbis mentis non curentur, nec curandi sint.*

A 3 III.

• III. Superuacaneum plane censeo, hic multis, morbos corporis animaeque, uerbis describere, cum horum natura, differentia, atque effectus, neminem omnino lateant, atque omnes moralis doctrinae & artis salutaris doctores, ad nauseam usque, haec pertractarint. Quo uero clarius nostrae sententiae fundamentum constet, hoc in genere monendum esse duximus, quod contra illos disputemus, qui modo scortatione, modo ebrietate, aliisque huiusmodi morbis, animo labem affricantibus, iam suppressum fluxum menstruum, aut furorem uterinum, iam febres, aliasque corporis infirmitates, curandas esse, perhibent. Qui talia affirmare, ac sine omni sensu iudicioque blaterare audent, summam sui ipsius, in qua uersantur, ignorantiam produunt; homo quippe duplici parte essentiali, mente scilicet & corpore compositus, perfecta tum dicitur frui sanitate, si mens sana in sano adsit corpore; adeoque ad perfectam hominis sanitatem, utriusque substantiae hominem componentis integritas requiritur; unde, laesa mente, ob intimum, quod inter has natura diuerfas partes intercedit, commercium, corpus quoque afficitur, & uice uersa, corpore laborante, animus pariter affligitur. Ac qua ratione, introductis animi morbis, uitia corporis curari possunt, cum utriusque partis diuersa sit essentia ac natura, et materialis altera, altera materiae expers? quomodo, quaeso, labefacta mentis integritate, corruptus corporis status emendari potest? Certum potius, quod ad deperditam corporis ualitudinem restituendam, mentis omnibus morbis liberae solutaeque tranquillitas plurimum contribuat, prout frequens infirmitatum corpus misere affligentium origo, ab animi perturbationibus dependens, confirmat. Confirmant idem animantia bruta, quae animi pathematum maximam partem expertia, uel nullis, uel paucis rarissime morbis laborant. Luculentum quoque testimonium homines morosi, iracundi, nobis praebent, qui animi affectibus nimis indulgendo, diuersis perpetuo corporis incommodis afflicti detinentur, nec prius ab iisdem liberantur, quam sedatis animi turbis fluctibusque, quo peracto, cum mentis tranquillitate, corporis redit sanitas.

IV.



IV. Dico igitur multis commotus rationibus, quod iste in semetipsum iniustus sit, qui leuioris mala momenti remoturus, grauiora et periculosiora, deliberato consilio, lubens uolensque, sibi accersit, et hinc, loco exoptati, quem expectat, effectus, antiquis noua acerbioraque adiungit incommoda. Non potest iu- eundem uiui, nisi cum uirtute uiuatur, ac nullum certe theaurum uirtutis conscientia maius est. Nobilissima hominis pars, est anima, corpore longe nobilior. Vnde quoque maior conseruanda mentis quam corporis integritati cura impendenda, ac, cum sapientia regat omnia, ordo, quem illa praescribit, probe obseruandus, ut nempe corpus animo, animus Deo obsequium praestans, humanam, quae in mentis corporisque sanitate consistit, felicitatem promoueat. Decet quidem, in morborum medela, medicinae consultorum consilia atque auxilia sequi et adhibere, sic tamen, ne quid habeant turpe, obscenum, flagitiosum, et diuinis, quod rei summa est, legibus inimicum; non enim corporis sanitas, uel cum minimo uirtutis dispendio, quaerenda, uti sapientum inculcat sententia, nec malum faciendum, nec eius simile; nec facienda mala, ut inde eueniant bona. Si denique ex duobus malis minus eligendum, praestat corpore, quam anima languere, βέλτιόν ἐστι, canit EVRIPIDES, σώμα γ' ἢ ψυχὴν νοσῆν. Quod melius adhuc iniqui exemplo uiri, quem mens mali conscia perpetuo ac grauius, quam corporis cruciatus, angit atque affligit, PΥTHAGORAS declarat, sequentibus usus: κατὰ μείζω πάσχει διὰ τὴ συνειδότος ὁ ἀδικῶν βασανιζόμενος, ἢ ὁ τῷ σώματι καὶ ταῖς πληγαῖς μαστιγόμενος. Cum igitur magis de mentis quam corporis integritate solliciti debeamus esse, nunquam media illicita, quorum iam facta mentio, adhibenda, quia corpori emolumentum praestare nequit, quod animae avertit interitum.

V. At enim uero, necessitas, obiectis, necessitas, inquis, durum telum, et magnum, teste SENECA, (a) humanae infelicitatis patrocinium, ac lex temporis, me, ad ea, quae nolo, quae

quae

(a) Rh. Lib. 4. Ex. Contr. 4. et 27.

quae auersor, quae derestor, patranda, inuitum adigit. Sed, quae est illa necessitas, quae te reluctantem cogit? cui nulla ui resistere, quam nulla ratione mutare, aut abarcere potes? cura etiori sectaris amplexu, uirtutum culturae atque exercitio remoras iniiciunt. Culpa, denuo excipis, in corpore meo, ac connata illius dispositione, haeret. Ad Apostoli Pauli (b) testimonium protocas, qui eandem peccandi uim ac necessitatem accusans, his demum uerbis concludit: *ἴδα γὰρ ὅτι ἐν ἑαυτῷ ἐν ἐμοί, (τῆς ἔσσης, ἐν τῇ σαρκί μου) ἀγαθόν τὸ γὰρ θέλει παράκειται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλόν, οὐκ ἐνίσκω. Οὐ γὰρ, ὁ θέλω, ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ ὃ θέλω κακόν, τῶτο πράσσω.* Nullum uero, si haec omnia rite examinas, tua peccandi libido hic inuenit asylum; omnes quidem homines ad uitia prouisi promitque sunt, nec ullus a peccatis omnino immunis inter mortales reperitur, sed hinc non euincitur, uel peccandi necessitas, aut licentia; dedit tibi Deus animam rationalem, indiditque eidem intellectum ac uoluntatem; suppeditauit tibi annotatam in sacro codice credendorum atque agendorum normam, quae ab huius mundi illecebris et uoluptatibus te auocans, Christi uitam doctrinamque inculcat, atque in illa humanam illius probitatem, ad imitandum, miracula, atque ex iis perspectam omnipotentiam, ad obediendum, ac coelestem sapientiam, ex doctrina elucentem, ad credendum, tibi ficit. Nam, si quis, quae Christus praecepit, perpendat, omnia nostris prouehendis emolumentis seruire, comperiet. Homo igitur carnis desiderio morem gerens, diuinae repugnat uoluntati; unde satis distincte gentium doctor, allegato loco, perhibet, quod in se, *τῆς ἔσσης ἐν σαρκί*, hoc est, in carne sua, atque ab eadem dependente perturbationum impetu, bonum plane desideret. Dehinc autem homini potestas bonas perficiendi actiones minime denegatur, eandem potius homini largiter concessam esse, et hinc eiusdem operationem; ad obtinendam animae salutem, ab eodem exigi, idem

(b) Epist. ad Romanos, cap. 7. uers. 14. et 15. 18. et 19. 23. usque ad finem.

idem docet doctor (c), hifce nobis uirtutum culturam, ac uiriorum fugam iniungens: *οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονέουσιν· οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τῆς πνεύματος; τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος· τὸ δὲ φρόνημα τῆς πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. Διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἐχθρὰ εἰς Θεὸν τὸ γὰρ νόμῳ τῆς Θεῆς ἔχ' ὑποτάσσεται, ἡδὲ γὰρ δύναται· οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες Θεῷ ἀρέσκει ἢ δύνανται.* Temeraria igitur atque impia est illorum assertio, qui affirmant, aliisque persuadere satagunt, quod uirgines ac uiduae chlorosi, menstrui obstructione fluxus, et similibus laborantes morbis, non alia methodo, quam coitus subsidio curari queant, ac, quod idem dehinc, siue licito, siue illicito fiat modo, sanitatem restituendi, et uitam conseruandi ergo, sit celebrandus. De hoc uero, haec habe: coitum in hisce morbis haud raro perniciosum esse, cum iidem saepenumero uel frequentioris uel impuri concubitus effectus fructusque sint. Deinceps, si etiam concedamus, in huiusmodi subiectis, coitum, ad sanitatis restaurationem, quandoque utilem, imo necessarium esse, idem tamen nunquam illicito concedendus modo, sed contracto demum suscipiendus matrimonio. Ast, quid agendum, regeris, si circumstantiae matrimonium contrahendum impediētes adsunt. Quanam sunt hae circumstantiae? deest, respondes, iuuenis diuitiis, pulchritudine, dignitate, et generis nobilitate praeditus? Egregia sane mones! pictorem accersimus, qui tibi talem, qualem desideras, cum gentis suae insignibus et maioribus, quam elegantissime pictum sistat. Sculte, si filiae tuae morbis afflictæ maritum quaeris, uirum seclige honestum, licet inopem, Themistoclis inhaerens uestigiis, qui ex filiae prociis uirum probum diuiti praefereus, cum multi attoniti hinc redditi, cur hoc fecisset, ex eodem quaerent, *ἀνδρα ζητῶ χρημάτων δέουμον μᾶλλον, ἢ κρηματα ἀνδρος,* malo, ait, uirum pecunia, quam pecuniam uiro egentem.

V I. Probe praeterea hic obseruandum, uti supra iam indicaui, genuinas morborum uirgines uidualque affligentium causas celari partim, partim cum falsis confundi, et dehinc etiam

B

spu-

(c) Epistola ad Romanos, Cap. 8. a uers. 5. usque ad 8.

spuria minusque congrua subsidia, ad eorum extirpationem, commendari. Certiorem de his te reddent discrepans illorum, quos explicamus, affectuum origo, uaria, quibus stipantur, symptomata, diuersaque subiectorum his afflictorum constitutio, uitaeque ac uictus ratio. Quem later, multas uirgines foeminaeque, uitae sedentariae perpetuo addictas, ex uoluntarii languore motus, uiscerumque et uasorum, per quae succi transeunt, inertia, pituitosorum coaceruationi humorum, quibus extremi canalium oppilantur diametri, ansam praebere? Cui ignotum, quod plura elegantioris sexus subiecta, superbia atque inanis desiderio pulchritudinis commota, abdomen, ornatus ergo, thoracibus nimis constringendo et comprimendo, uiscerum obstructions, tabem, icterum, hydropem, aliaque sibi accersant mala. Plures pariter obseruationes docent, haud raro ex uictu pleniore, uberiorem sanguinis, sanguiferis uasis minus proportionatam copiam, in foeminis colligi, quae uasa nimis distendendo infarciendoque, liberum retardat cohibetque progressum, ac multorum incommodorum, uenae sectione, non coitu, remouendorum, causa existit. Si denique praesens uitae genus, perditosque, quibus plura sexus sequioris subiecta delectantur, mores consideres, frequentior morborum muliebrium causa, a crebrioris excessu, quam rarioris defectu coitus, repetenda erit. Iidem hoc modo maxime a uero aberrant, qui in sexu sequiore, omnium fere morborum causam a menstrui suppressione fluxus deducunt, coitum, ut obstructi tubuli cryptaeque uterinae, repetita per immissam emissamque mentulam frictione, referuntur, repetitis suscipiendum uicibus, tanquam certissimum & praesentissimum subsidium, laudant. Nam, in multis foeminis libera sanguinis abundantis per muliebria quouis mense eliminandi, sine ullo incommodo, excretio contingit, et nihilo secius eadem, culpa primarum uiarum, et cruditarum in iisdem haerentium, aut suppressae uitio perspirationis, uel secretionis lotii, ut reliqua taceam, diuersis laborant affectibus. Licet etiam haud raro malorum istiusmodi essentia a suppressa menstrui sanguinis secretionem atque excretionem dependeat, minime hinc absoluta coitus, ad perficiendam

endam affectus illius medelam, utilitas ac necessitas euincitur; cum enim causae, quibus fluxus menstruus retardatur, aut plane supprimitur, multiplices existant, medicus, perspecta earum indole, remedia iisdem accommodata et sufficientia, quorum maximam possidemus copiam, praescribere, et simul congruam uictus uiuendique rationem, medelae facilitandae atque accelerandae prospicientem serio iniungere debet.

VII. Quale uero, mones, omnibus medicamentis incassum adhibitis, atque aegroti in deploratissimo constituta statu, consilium capiendum; ex tuo sane hominumque similis tecum farinae instituto, coitus, illa, quam hic denuo laudabis, foeminarum, atque incommodorum his infestorum, panacea erit; tot, ais, prostant obseruationes meam sententiam confirmantes, tot foeminarum adhuc superstitum, pro deploratis antea habitatum exemplum loquuntur. Egomiet, uti antecedentibus iam concessi, plane non eo inficias, quod coitus in iustae uirginibus aetatis susceptus salutarem per saepe nanciscatur effectum; nec dissuadeo eundem in subiectis fortiori impensioris amoris oestro percitis; legitima saltem, ut idem peragatur, ratione, contracto prius matrimonio, desidero. Sin uero ipsa uirgo uiduaque matrimonii tenetur nausea, aut hoc aliae, eaeque iustae impediunt circumstantiae, nec tamen sine coitu in uiuis conseruari possit puella, coitus nihiloscilicet illicitus repudiandus, dissuadendus, cum melius sit, corpus, quod per se corruptioni obnoxium, perire, quam corpus cum anima aeternis commissum cruciatibus, corruptionem nunquam finiendam, omnique temporali maiorem acerbioemque calamitate, incurrere. Nec ab hac sententia, inanis ac friuola eorum obiectio, te dimoueat, qui neglecta huiusmodi illiciti alias subsidii applicatione, si exinde uirgo maiorem partium generalium labem, non amplius deinceps emendandam, contrahat, ac praematura obeat morte, subtilem *αὐτοχρησίαν* committi, asserunt. Nam, ut taceam, hic in assignandis praematuri causis interitus, haud raro graues admitti errores, ita uirgo uiduaque, si prudentem peritumque medicum in consilium auxiliumque uocauit, ac remediis ab eodem praescri-

ptis debita ratione usa fuit, et simul debitum in reliquarum rerum, quas nonnaturales dicunt, usu, ordinem exacte obseruauit, de *αυροχρησία* minus sollicita esse debet. Longe aliter uero res est comparata, si uirgo honesta, a pessima perditissimorum militum colluue, maxima ui uiolento subiecta stupro, sibi ipsi manus iniiciendo, mortem accersat, quale quid de Euphrasia ZEILERS (d) et NICEPHORVS (e) referunt, quae, repudiato, quod illi Athimus, Nicomediae episcopus, dederat, consilio, *αυροχρησιαν* uiolento stupro praetulit.

VIII. Longe adhuc faciliorem dubiorum, quae a uiris desumpta mouentur, refutationem iudico; minus fundatum et perniciosum plane imperitorum impiorumque hominum praedudicium est, genitalem in uiris liquorem, si pubertatis annis tempestiuo coitu non emitatur, stagnare, putrescere, sanguinemque putredine sua ac corrupta indole insciscendo, uaria genitalium partium totiusque corporis uitia, maniam in specie, diuersae exanthemata naturae, excitare, non nisi coitus ministerio denuo remouenda. Enimuero absfona plane est causa, quam in dictorum explicatione affectuum occupatus allegas, peius et deterius adhuc est auxilium, quod hic commendas. Incommoda quippe, quae ab abundantis stagnatione ac corruptione feminis arcessis, saepe ab impuro coitu, uirulentaque, quae se se genitalibus insinuauit, massa, dependent. Frequentius adhuc eadem, uel a sanguinis abundantia, uel mala eiusdem qualitate, alcalinorum praesertim excessu salium, oriuntur. Tantum igitur adest, ut coitus, si eiusdem effectum cum allegatis allegatorum morborum causas conferas, iisdem emendandis ac tollendis conueniat, ut potius, easdem augendo atque exasperando, omnia reddat deteriora. Liquor enim defecatissimus, qui per tomentosas arteriarum spermaticarum extremitates transcolatus, exiles, quibus testiculi constant, tubulos transit, flos, optimaque sanguinis pars, existit. Vnde uberiorem illius profusionem maxima uirium prostratio, tabes, sitis, mentis omnium-

(d) in Sendschreiben Part. 2. epist. 447. p. 477. (e) lib. 7. histor. eccles. cap. 13. p. 268.

omniumque functionum hebetudo, sequitur. Nec de feminis stagnantis putrefactione sis sollicitus, iste nimirum liquor collectus, per poros uenarum ac uasorum limphaticorum penetrans cum limphae sanguinisque massa deuo miscetur, mixtus circulatur, et uberiorem omnibus totius machinae partibus succum nutritium suppeditando, nouum toti corpori robur inspirat, ac corporis incrementum promouet. Quod maniam attinet, peculiare aegroti, quem curandum habui, exemplum mihi iam occurrit: uir quadraginta et duorum annorum, matrimonio satis tranquillo per plures usus annos, cum, numerosa procreata sobole, sumtus, qui isti alendae necessarii erant, demum deficerent, adit consueto tempore coniugem, coitum celebraturus; haec uero, eodem repudiato, monet, ut magis de praesentibus liberis alendis, quam nouis procreandis sit sollicitus. Haec coniugis monita menti altius infixi, curam de alenda prole, quae illum iam diu anxium tenuerat, eo pertinaciorum & grauiorem reddebant, quo maiorem ex coitus repulsa, quam dederat coniux, dolorem percipiebat. Ab eo tempore uir ille tristis, conturbatus, demissus, diffidens, alta trahens suspiria, incedit, nescio, qua stulta futuri mali persuasione perpetuo occupatus. Mens itaque constanti tristium cogitationum agitatione perturbata atque exagitata nullam corpori concedebat quietem, omnemque abarcendo somnum, uniuersi actiones corporis ita turbabat, ut perfectum demum delirium, furoris febrisque expers, quod melancholiam dicunt, hinc emergeret. In hoc rerum statu consultatur medicus, qui allegatis circumstantiis perspectis, feminis stagnationem ac putrefactionem accusans, coitum eum coniuge suscipiendum suadet. Coniux, hoc audito consilio, multis illecebris uariisque technis ad coitum, quem antea imprudens repudiarat, maritum pellicit; sed, eodem aliquoties celebrato, loco emendationis et sanitatis, quam hinc sperabant, expectabant, mania, delirium, melancholia adhuc grauius, furore horrendum, ac totius corporis tabes, succedebant; quae incommoda solo seroforum, gelatinosorum, subacidorum, aliorumque temperantium usu profligata, non feminis stagnationem ac corruptionem, sed

exhaustum continuo moerore et meditatione serum nutritium, solidorumque ariditatem hinc contractam, in culpa fuisse, demonstrabant. Discant ex his imprudentes, quibus auctoritatis praecudicium, omnem sensus, rationis ac iudicii usum ademittit, quod per saepe in eruendis ac iudicandis morbis nimis festinantes, genuinas causas ignoremus partim, partim antecedentem eam proxima, uel externam cum interna confundamus, falsaque substituamus. Quis igitur non uidet, a BIERLINGIO (f) maniae causam iniuste in semen retentum, coniici? Quis GALILENI (g) nugis assensum praebere potest, affirmantis, quod quosdam nouerit, qui, nisi assiduo uenerem exereuerint, capitis grauitate, nausea, febribus, uniuersi corporis languore affecti fuerint. Moeroris atque intermissi coitus effectus IASONA PRATIS (h) ac PAVLLINI (i) confundunt, a neglecta uenere deriuantes, quod tristitiae adscribendum. Eodem plane modo idem cum epilepsia et morte, quam intermisso coitui successisse, ZACVTVS LVSITANVS (k) literarum monumentis consignauit, comparatum est, nam, cum uires frequentiore primus coitu fuerint exhaustae, et deinceps ieiuniis, abstinentia, sacris meditationibus corpus maiorem indies debilitatem, uitalibus succis orbatum, contraxerit, magis antegressi in uenere excessus, atque inediae, quam intermissus coitus, accusanda ueniunt; imo, si addamus feminis, quod in uase deferente, ex VIRIDETI (l) obseruatione, deprehensum fuit, corruptionem addamus, epilepsia pro iuis uenerae potius, quam castitatis effectu, hic habenda erit. Nec dubium est, morbos, quibus Imperator Constantinus, Comes Monterreus, Hispanus, Michael Verinus, laborarunt, ab aliis, quam castitate, causis, prouenisse. Fide potius dignum, quod castitas allegatorum herorum, debili infirmaque corporum morbis perpetuo afflictorum constitutione, defensa fuerit; uti pariter studium castitatis, optimum uitae

(f) M. N. C. Dec. I. Ao. 2. obs. 151. p. 236. (g) de loc. aff. l. 6. c. 5. fol. 38. (h) de Steril. p. 75. (i) M. N. C. Dec. II. A. 9. obs. 189. p. 353. (k) Prax. med. admir. l. 2. obs. 19. (l) de Prima Coctione Part. 2. cap. 5. p. 307.



vitae per aliquod temporis spatium adhuc conseruandae subsidi-  
um in illis fuit. His perspectis, damnandum plane illorum  
consilium, qui uenerem, eamque minus licitam, commendantes,  
non sanitatis, sed mortis antistites, nocendi sunt. Huius sortis  
fuerunt illi, qui Michaelis Verini curam gerentes idem auxili-  
um laudabant, uti ipsemet in literis ad Paulum amicum datis, se-  
quentibus fateretur: promittunt medici coitu mihi, Paule, salu-  
tem, non tanti uitae sit mihi certa salus. En pessimum impio-  
rum medicorum consilium, atque optimam aegroti determina-  
tionem! Eadem animi constantia iniquam opem, quam ex ue-  
nere expectandam medici dicebant, Comes Monterreus, teste  
CASP. AREIES, (m) reprobauit, perpetuo regerens: non  
posse aliquid corpori utile esse, quod animae noceat.

IX. Possunt sane, quae de melancholia, mania, aliisque  
morbis, antecedentibus commemorauit, maxima rerum momen-  
torumque conuenientia, ad uterini, quem a coitus defectu de-  
ducunt, furoris explicationem applicari. Frequentius hoc ma-  
lo foeminae in coniugio uiuentes, crebriori exercitae coitu, af-  
ficiuntur, quam uirgines illibatae. Quis hic coitum, quo soli-  
dorum attritus, fluidorumque acrimonia & resolutio augetur,  
commendabit? Si etiam uirginum hoc malo affectarum exem-  
pla quandoque occurrant, eiusdem origo a peruerfa potius edu-  
catione, & frequenti cum iuuenibus uirisque consuetudine, lusu,  
ioco, continuisque hinc orti amoris menti fortius impressi sti-  
mulis, quam ab uteri uterinarumque partium labe, uel alio  
corporis uitio, arcessenda erit. Considera modo, quam deplora-  
randa methodo plures Parentes in puellis educandis utantur;  
loco pietatis, loco ceterarum uirtutum, loco uerarum de rebus  
opinionum, ad quas imbibendas atque exercendas, mox a te-  
neris annis puellae perpetuis ferisq; monitis deducendae at-  
que assuefaciendae sunt, adeo, ut hoc bene agendi exercitium  
uis prope in naturam uertatur, ut non possint, nisi coactae et  
reluctantes, ad male agendum pertrahi; horum inquam loco,  
quam primum uoces quasdam exprimere, et gressus dirigere  
didi-

(m) Camp. Elyf. iuc. quacst. 46. §. 22. p. 339.

didicerunt, ad linguae gallicae magistrum, et saltationis artificem mittuntur, ac reliquum tempus orando corpori, comprimendo praesertim abdomini, ut hinc gracilia reddantur, impendunt. Adolefcent hinc perditum cum perditum uitae genere mores, uirginesque, quam primum accessit pubertas, non de pietate aliisque uirtutibus, sed de solo corporis ornatu sollicitas, omne tempus nugando, historias amatorias legendo, terunt, partesque, embryonum aliquando nutritioni dicatas, mammas scilicet, quas pudor occultare iubet, nudas, tanquam signa ac uenialium illecebras rerum, gerunt. Plane igitur non mirandum, tam frequentes in multorum matrimonii esse calamitates; quomodo enim amor, nisi ex uirtute oriatur, constans esse potest? uirtus sola est, quae dissidentes coniungit animos; uirtus praemium est optimum; uirtus omnibus rebus anteit; uirtus omnia in se habet; omnia assunt bona, quem penes est uirtus. Uirtutibus hinc filias tuas instrue, et tum eadem nullius rei ad bene uiuendum, ad matrimonium prudenter gerendum, indigent. Sed in tempore ac mox ineunte aetate, illis opera nauanda, si iam pubertatis anni accesserunt, oleum atque operam perdis, audi EPICETVM, (n) eiusque praeccepta in succum et sanguinem conuerte, *αἱ γυναῖκες*, scribit ille; *εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν, ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κυρταὶ καλῶνται. τοιγαρὶν ὁρᾶσαι, ὅτι ἄλλο μὲν ἔδεν αὐταῖς, προσεσι, μόνον δὲ συγκοιμῶνται τοῖς ἀνδράτιν, ἀρχόνται καλλωπίζεσθαι, καὶ ἐν τῷ πᾶσι εἶχεν τὰς ἐλπίδας. προσέχεν ἐν ἄξιον, ἵνα ἀισθάνται, διότι ἐπ' ἔδεν ἄλλω τιμῶνται, ἢ τῷ κόσμῳ φαίνεσθαι, καὶ αἰδήμονες ἐν σωφροσύνη*, mulieres scilicet, statim ab anno decimo quarto, a uiris dominae uocantur. Proinde, cum uident, se nihil aliud habere muneris, nisi, ut cum uiris concumbant, comere se incipiunt, atque in ornatu spem collocant omnem. Operae igitur pretium est, easdem edocere, ut sentiant, sibi non ob aliud honorem haberi, nisi, quod modestas se praebant, et uerecundas ac temperantes. Probe haec nouit uirgo illa Graeca, quae pauperula roganti, quam dotem spon-

(n) Enchiridio cap. 62. p. 118. et sequ.

fo allatura esset, τὴν πατριον σωφροσύνην, pudicitiam, inquit, a maioribus traditam. En generosum uirginis castae testimonium! pulcherrimam omnino dotem habet, quae mores incorruptos adfert ad nuptias.

X. Non minus uero iuuenes ad tuendam castitatem, ciuitati ante omnia necessariam, exhortandi sunt; matrimonii enim scitis contineri ciuitatem, his populos, his liberos et successionem matrimoniorum, et graduum haereditatem, his securitatem domesticam, quis est, qui ignoret, cum QVINTILIANO (o) pronuncio. O quantum est, exclamat OVIDIVS, (p) uni posse placere uiro! Est quidem ueneris usus suauissimus, τὸ ἀφροδισιάζειν, ait ARISTOTELES, (q) ἡδίστον. Verum, attende pariter, quae Scipio Africanus Masaniissae apud LIVIVM (r) dedit monita, non est, mihi crede, tantum ab hostibus armatis aetati nostrae periculi, quantum a circumfusis undique uoluptatibus; qui eas sua temperantia frenauit ac domuit, multo maius decus maioremque uictoriam sibi peperit, quam nos, Syphace uicto, habemus. Magnus sane fructus est pudicitiae et castitatis, eaque aduersus omnes illecebras atque omnia delinimenta muliebris ingenii, precum, laborum ac temperantiae ministerio, defendenda, nec usus ueneris prius, quam contracto matrimonio, admittendus. Idem Sapiens gentilis tibi praecipit, περὶ ἀφροδισία, ait idem, (s) εἰς δύναμιν πρὸ γάμου καθαρῶτερον ἀποτιμῶν δὲ ὡς νομιμὸν ἐστὶ, μεταληπτέον. Idem suo exemplo in Hispania Scipio Africanus, teste FLORO, (t) comprobauit. Alexander quoque, a factorum multitudine et magnitudine magnus dictus, uirgines regias excellentis formae, uti refert CVRTIVS, (u) tam sancte habuit, quam si eodem, quo ipse Parente, genitae forent. Coniugem Darii pariter, quam nulla aetatis suae, pulchritudine corporis uicit, adeo ipse non uiolauit, ut summam adhibuerit curam, ne quis captiuo corpori illuderet. Imitamini

(o) Declamat. 299. (p) lib. 1. de arte amandi, uers. 328. (q) Sect. 4. Problem. 16. (r) Hist. Rom. lib. 30. cap. 14. p. m. 749. (s) Epictetus. Enchirid. cap. 47. pag. 101. (t) lib. 2. cap. 6. (u) lib. 3. cap. 12.

ramini haec adolescentes, & pro certo credite, quod pudicitia, fit pena uirtutis, ornatus uitae, fanitatis praesidium, morborum antidotus, longaeuitatis auctor, et, quod maximum, praestantissima, qua Deo placemus, mentis nobilitas. Quis igitur, quis, inquam, malus genius, pessima illa ac perniciosissima per humanam gentem disseminauit dogmata: quod adultus, licet coelebs, bis ad minimum, si fanitatem uelit sartam tectamque, quauis hebdomade, coitum celebrare debeat, et, quod matrimonium, exhausto scortationibus aetatis flore, et sedato affectuum feruore, demum conueniat. Prouti uero adolescentibus quam plurimis coitus minime prodest, sed obest, ac subtrahendo lympham alibilem, corporis incrementum impedit, tabem, febrem hecticam, aliaque mala adducit, ita iuuenis uegetior, perpetuo coeundi desiderio diuexatus, uel honestam in matrimonium ducat uirginem, aut abstinentia, imo inedia effrenes rei uenerae stimulos compefcatur; edendum enim est, ut uiuamus, non, ut in uoluptate bachemur, *ἐπίειν δέσ*, sunt Philosophi Graeci (x) uerba, *ἴνα ζῶμεν, ἐχ' ἴνα ἡδῶμεθα*. Sunt haec certa aduersus libidinem remedia, quae paucis hic tibi commendo: ores, casta legas, ieiunes, otia uites, si uis seruare corpora casta Deo. De fluuio Selemno PAVSANIAS (y) et RHODIGINVS (z) tradunt, quod eiusdem aqua tantam uim habeat, ut, qui eo flumine loti fuerunt, illos amoris ueneri capiat obliuio; quod, si uerum, subiungit PAVSANIAS: *σημνότερον πολλῶν χρημάτων ἐστὶν ἀνθρώποις τὸ ὕδωρ τῆς Σελήμης*. Ere et uere dixit auctor, et optandum sane, ut ad nostra tempora durasset haec aqua, ut iniquissimis fratribus Susannaecis remedium adhibere possemus, quibus fas et aequum est, alienas permolere uxores. Ante omnia uero hic eorum error demonstrandus, atque exemplis argumentisque refellendus ac coarguendus est, qui coitum, pustularum macularumque, in corporis superficie; facie praesertim, prodeuntium, extirpationi, conuenire, affirmant; *es wird mit dem Herren nicht besser*, dicunt pessimi

(x) Muson. apud Stobaeum l. 18. (y) in Achaicis. (z) antiqu. l. c. lib. 17. cap. 27.

mi detestandi huius consilii auctores, *er muß zum Maegdgen geben.* Sed abeas furcifer cum tuo consilio ad graecum pi. Si unquam sententia quaedam, tanquam absona atque absurda, a medicis explosa fuit, nullam certe, modo proposita deterio-rem, inuenimus, ac quae magis a sensibus, a sana ratione, omni-que experientia abhorreat. Causa enim huiusmodi pustularum in facie aliisque partibus efflorescentium, a feri gelatinosi defe-ctu, saliumque acrium excessu dependet, atque, ut paucis omnia complectar, scorbuti salino-alkalini effectus sunt. Quis uero si- bi tam stupidum ac dementem hominem concipere potest, qui credat, genitalis profusione liquoris, malam massae sanguinae indolem emendari. Nonne succus, qui coitu emittitur, opti- ma gelatinae et limphae alibilis pars est? nonne, hac corpori substracta, maior feri in sanguine defectus, saliumque contra ex-cessus atque acrimonia? nonne hoc modo, aucta, quae pustulas constituit, materia peccante, maior cutis deformitas expectan- da? Fuge potius, repudiato simul coitu, acria, quae uolatilibus salibus abundant, alimenta, potulenta ac medicamenta, et sim- plicissimo uictu, aqua scilicet simplici, et remediis eccoproticis acidis, qualia, decoctum tamarindorum, eremor tartari, etc. acrimoniam alcalinam corrige, dilue, atque elue. A plethora, regeris, persaepe huiusmodi maculae et pustulae oriuntur, et tum coitus utilitatem omnino certam esse, affirmas. Ast mini- me coitus, uerum uenae sectio, scarificatio, et iam commenda- ta medicamenta, et diaeta, conueniunt, quia nunquam sanguis sola copia, sed corrupta simul indole, peccat. Vnde quoque huiusmodi subiecta frequentiori coitu gonorrhoeam, aliaque genitalium partium uitia, imo ipsam luem ueneream, sibi ac- cersere et attrahere possunt, in qua, et facies, et reliquae partes, iam indicatis aut similibus maculis frequenter obsidentur. Ex quibus ulterius sole meridiano clarius elucet, talia exanthemata, coitus subsidio non profligari, sed generari atque exasperari.

XI. Et multi nihilofecius hodieque in ea sunt sententia, quod longius, ad consistentem usque, imo ad prouectiorem at- tatem, matrimonium sit differendum, aut plane negligendum.

Si dono continentiae gaudes, tuum approbo institutum, sin uero hoc destituaris, coniugium impuro coelibatui, cum Paulo, (a) praefero, monente: *κρείσσον ἐνυ γαμήσαι, ἢ πρῶτον ἀγαθῶν*. Tempestiue uero, uiribus adhuc integris, in flore aetatis constitutus, uirginem uel foeminam uirtutibus ornatam, selige, elige, dilige. Quid enim prodest, tum demum contrahere matrimonium, si membra torpent, frigent, sensus hebescent, succi uitales exhausti partim, partim corrupti sunt, et pluribus signis, quae mox imminentem mortem praefagiunt, concurrentibus, magis de animae, quam corporis salute deceat sollicitum esse. Verum, priscorum uestigiis Germanorum te inhaerere, ais, de quibus TACITVS: (b) sera iuuenum uenus, eoque inexhausta pubertas. Idem testimonium Germanis dat IULIUS CAESAR (c), qui diutissime, sunt illius uerba, impuberes permanserunt, maximam inter suos ferunt laudem; hoc ali staturam, hoc uires neruosque confirmari, putant. Allegas sane hic argumenta maximi momenti, nostrae, non tuae sententiae, stabilientiae seruientiae, nihil aliud enim Taciti Caesarisque uerbis demonstratur, quam priscorum castitas Germanorum, cui tam seueris additi erant legibus, ut scortatio iisdem res plane inaudita esset. Et eadem quondam pudicitiae laude florebat Spartani, unde Geradatas, Spartanus, ab hospite interrogatus, quid poenarum darent apud Spartanos adulteri, neque enim aduertere se quicquam hac de re a Lycurgo sancitum, respondit: *ἔδειξέ μοι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος ἄνθρωπος παρ' ἡμῶν, ὃς ἄλλοθεν ἔλθῃ, ἢ ὅστις ἐκ τῆς πόλεως ἡμετέρας ἔσται, ὃς ἄλλοθεν ἔλθῃ, ἢ ὃς ἐκ τῆς πόλεως ἡμετέρας ἔσται, ὃς ἄλλοθεν ἔλθῃ, ἢ ὃς ἐκ τῆς πόλεως ἡμετέρας ἔσται*. Ac cum denuo hospes exciperet, quid tum, si existeret? *ὡς ἂν, Geradatas regessit, μοιχὸς ἐν Σπάρτῃ γίνοιτο, ἐν ἡ πόλις μὲν καὶ τρυφή, καὶ καλλωπισμὸς ἀτιμάζονται, ἀδίκως δὲ καὶ ἐνομομίαι καὶ τῶν ἡγεμένων περὶ τὰ πρῶτα βέβαιονται*. Nostra igitur sententia plane non est, ut ante iustum corporis incrementum, sed uigente potius aetate, antequam obrepant senectus, uxorem ducas. Te nihilofecius, pergis, multis ac legitimis irretitum obstaculis, a matrimonio tempestiue ineundo auo-

(a) Epistola I. ad Corinth. cap. 7. uers. 9. (b) de Moribus German. cap. 20. (c) lib. 6. de bello Gallico, cap. 21.

cari. Quanam sunt ista? nondum, respondes, sunt mihi reditus stati; aut reditus mei alendae toti familiae non sufficiunt; ea pariter, quam affecto, dignitate adhuc destitutor, ad quam, si euectus fuero, quameunque uolo coniugem, et gentis nobilitate insignem, pulchritudine eximiam, atque opibus affluentem, seligere possum. Sed uideo iam ex friuolis tuis rationibus atque impedimentis, quod genuinum matrimonii finem uel ignores, uel non attendas. Diodorus interrogatus, qualis foemina in matrimonium sit ducenda, ἐν τετραμμένη, bene educata, respondit, κρείττον γὰρ ἔστιν, pergit idem, ἐν τετραμμένην λαβεῖν γυναῖκα ἀπλοικον, ἢ κακῶς μετὰ χειρμάτων; nam magna dos, uti sapienter monet Clitarchus, non efficit meliores liberos. Quid uero aliud in matrimonio, quam liberorum propagatio atque educatio quaeritur? Quid dulcius hominum generi datum est, quam sani corporis ac bonae indolis liberi? Sanae autem procreandae soboli senex debilis et strigosus minus aptus existit, sed infantes, quos procreat, miseri, debilesque aduersa perpetuo conflantur ualitudine. Huc respexit Platonem iudico, qui, postquam suos ciues ad matrimonium tempestiue ineundum, hortatus fuisset, iis demum sequentem promulgauit legem: μὴ γαμῶν ἔτη τριάκοντα γεγαώς καὶ πέντε, ζήμισηθε, hoc est, qui triginta quinque annos natus non ducit uxorem, mulctetur. Eadem fuit Lycurgi mens atque institutum, qui coelibes a publicis conuentibus abarcens, aliasque ignominias addens, magnam liberos honesta ratione gignendi curam iniiecit. Nec e re est, ut de subsidiis alendae familiae necessariis adeo anxius sis, si modo orando ac laborando, tua; quae tua sunt, agas, ceteraque relinquo Deo, atque ea, quae tibi sunt expetenda, non uoluptate sed necessitate metiaris.

XII. Recede igitur in te ipsum, ac leges diuinas tecum perpende, qui scortationem, cui indulges, sub clandestini titulo matrimonii, quod Galli *Mariage de conscience* uocant, defendis. Si enim tibi curae cordique est, foeminam uel uirginem, cuius familiari uteris consuetudine, uxorem ducere, cur

idem non palam profiteris? cur non sacerdotalis ministerio copulae et benedictionis idem confirmas? superflua haec tibi uidentur, quae egomet necessaria iudico, cum bonos mores, et politicum ecclesiasticumque in republica ordinem, quo nihil pulchrius, nihil utilius, tueantur. Ausculta, quaeso, quam serio Apostolus (d) ordinis necessitatem inculcet, *πάντα*, monet idem, *εὐσχημένως καὶ κατὰ τὰς ἡγεσίθω*. Deus ipse ordinis atque ab eodem dependentis pacis est auctor, *ὃ γὰρ ἐστίν*, inquit idem Apostolus, (e) *ἀναστασίας ὁ θεός, ἀλλ' εἰρήνης*. In nulla uero re maior ordinis necessitas, quam in matrimonio. Quomodo igitur illud, in cuius principio praescriptus ordo negligitur, bene continuari potest? Quibus addendum, quod copula sacerdotalis, sit ritus laudabilis atque antiquissimus, a primis non saltem Christianis, sed ipsis etiam Ebraeis traditus, atque ad nos, omnium consensu ac suffragio, propagatus. Matrimonii hinc simulatione, ius matrimonii, quod castum, sanctum, et legitimum sit, uiolas, uti euentus, abdita sceleratissimae mentis tuae uitia in apricum proferens, demonstrat. Nam, leui orta discordia, uel conspecta alia foemina pulchriore, eam, cui perpetuum constantemque promiferas amorem, deseris. Vaga igitur, cui deditus es, libido, et diuortium, quod, contracto debita ratione coniugio, tam facile obtineri nequit, rethnarum et figmentorum tuorum sunt auctores. Molestiae matrimonii, a matrimonii colophone, qui illi per copulam sacerdotalem addendus, te auocant; matrimonii quidem commoda desideras, sed illius incommoda auersaris; ast, uti tritum sermone prouerbium habet: qui commoda sentit, et incommoda sentiat, necesse est. Omnibus adhaec matrimonii calamitates communes sunt, ac nullus, licet optimam nactus sit sortem, ab omni parte beatus est, uti perapposite Poeta Gallus sequentibus indicauit: *Chacun sent et fol et sage les malbeurs du mariage*. Leuat itaque dolorem atque aerumnas, quas matrimonium quandoque affert, communis humanae conditionis recordatio; sua

(d) Epistola I. ad Corinthios cap. 14. uers. 40. (e) eadem epist. et cap. u. 33.



sua enim, uti loquitur SENECA (f), cuique calamitas, tanquam ars assignatur. Dehinc collatis matrimonii incommodis, cum malis, quae coelibem uitam comitantur ac sequuntur, longe deteriorem coelibis, quam coniugis conditionem esse, animaduertes. Et hoc praesertim commemoratione dignum, quod calamitates, frequentes matrimonii comites, a multis nos malis abstrahendo, nobis sint patientiae gymnasium, atque ad utiles salutaresque meditationes & actiones deducant.

XIII. Magis adhuc a recta mente deficiunt illi, qui impuri ac frequentis uitio coitus, crosa urethra, ac liquoribus per eandem transeuntibus corruptis, purulentae profluvio materiae laborantes, idem per transplantationem, uti dicunt, curare satagunt; firmiter quippe huiusmodi ueneris mancipiis persuasum est, quod gonorrhoea uirulenta impuro contracta coitu, nouo, cum uirgine puriore atque illibata adhuc, concubitu, morbi fonte in eius uterum proiecto, remoueri queat. Verum enim uero, certum omnino detrimentum, subiecto illi, cum quo huiusmodi homines rem habent, afferunt, emolumentum uero, quod iidem hinc expectant, nullum est, imo praesens iam uitium augetur atque exasperatur, et morbi morbis, peccata peccatis cumulantur, atque infectis subiectis sanis, talis labe luesque latius disseminata ad alios quoque propagatur. Fit hoc modo reuera morbi illius transplantatio, sed eadem aegrotus a uitio, quo affligitur, non immunis euadit. Ac qua methodo hoc fieri potest, si consideras, quod per nouum coitum, partium genitalium exulceratio, materiaeque uirulentae acrimonia augetur. Nam huius mali essentia in urethrae ac glandularum prostratum erosione, et hinc proueniente puris minus magisque corrupti et effoeti excretionem consistit; quo magis igitur partes illae mutuo ad se inuicem attritu agitantur, eo profundiora ac deteriora generantur ulcera, quae ipsum sanguinem, propagata ad eundem materia peccante; simili inficiunt labe. Hanc autem genuinam allegari mali esse causam, illorum confirmatur exemplo atque experimento, qui sola, eaque frequentiori penis,

pro-

(f) Rh. l. 5. cont. 33.

propriis manibus suscepta frictione atque irritatione, praesertim, si dyscrasia alcalina laborant, prius superficiale, deinceps profundiore mentulae exulcerationem experiuntur, leuibus primum stipatam symptomatibus, ac benignae notas gonorrhoeae obtinentem, quae deinde, continuata frictione, ulcus malignum inducendo, in malignam plane gonorrhoeam degenerat. Eo magis uero haec timenda sunt, si gonorrhoea impuri coitus effectus est, ubi non ex mutuo saltem partium ad se inuicem attritu, sed ipsa etiam ueneri communicatione ueneri, omnia symptomata deteriora ac grauiora sunt, et longe peior status, eadem vitae ratione continuata, expectandus est. Vno uerbo, teste experientia, suffragante simul sana ratione, omnibus iisque accommodatissimis remediis frustraneo utimur successu, nisi aegroti, ab omni plane uenere uenerisque exercitio abstrahant. Illi dehinc, quibus ea, quae dedimus, praecepta, minus arri- dent, cum potiore uoluptatis, quam sanitatis habeant ratio- nem, in sine demum, cuius toni sit cantus, sed nimis sero, ani- maduertent. Lues quippe, quae omnium perniciosissima est, quae bonam uniuersi sanguinis indolenti corrumpit, quae ipsas partes solidas depascit, quae grauissima in diuersis partibus, imo in toto corpore tormenta ac cruciatus parit, lues inquam, quam omnes probi honestique abominantur, continuati huius- modi laboris fructus est.

XIV. Quapropter omnia prosperae ualitudinis impedi- menta remoue, ac mentis corporisque tranquillitati atque integri- tati ante omnia uacans studensque, nunquam a uirtutis uia recede. Certum plane maximae temeritatis ac stupiditatis si- gnum praebet illorum obiectio, qui longe deteriorem homi- num, quam brutorum conditionem, in hac re esse, perhibent; cum brutis, in negotio coitus, sua sit concessa libertas, quae ho- minibus hac ratione denegetur. Tetris sane stupidior es belluis, prae libidine, qua occoecatus es, non aduertens praerogatiuam, quam tum in omnibus, tum in hac praecipue functione homi- nes prae brutis obtinent. Bruta quippe, nonnisi certo statoque tempore, uenero inflammata oestro, ad coeundum, concipien- dum,

dum, ac generandum apta existunt, homo uero sanus, si organa genitalia bene sint constituta, quouis tempore, ad haec, quae indicauimus, perficienda, aptus deprehenditur. En libertatem, quam desideras! En hominum prae brutis in hoc opere praerogatiuam! His aurem naturae priuilegiis, quibus excellis, non abuti debes, sed eadem diuinis accommodanda legibus, alias ipsum, uirtute ac potestate, quam obtines, priuando, pessime corpori mentique tuae consules. Ac quis, nisi infrunitae audaciae homo, humana peccata, argumentis a brutorum functione desumptis, confirmabit? Turpe sane est hominibus, qui corporis habitu sunt erecti, et coelum, beatorum patriam, intueri ac respicere debent, eorum animos terrena semper, uilia, abiecta, imo uitiosa et flagitiosa, merasque libidines meditari et sectari. Cerre, si uoluptarios aspicio, rem miram inuenio; nam, sicut febris hominem habet, et nihilominus homo dicitur habere febrem, ita et uoluptarii uoluptates habere et possidere dicuntur, sed reuera a uoluptatibus habentur ipsi, ac possidentur.

XV. Voluptas quidem summum bonum est, sed haec, quae ex uirtute, et propter quam uirtutes, qualis ex iis solis, quae ad animum pertinent, capitur; non illa, quae in corporis titillatione consistens, uti corpus ipsum, uilis, foeda ac breuis est, qua saepius, et uehementius, et diutius pecora, quam homines perfruuntur. Quid pluribus opus? fugacissima eadem est, nec ulla ui retineri potest, nec unquam uenit pura, cuiuscunque amaritudinis expers, sed exinde cum morbi ad corpus, ac permagna ad rem familiarem damna redundant, tum ad animum certa poenitentia, et hebetudo ingenii, quod deliciis corporis extenuatur ac frangitur. Recedat hinc caterua Catilinae. Ego sane uerbo, sub iisdem sit trabibus mecum, quicumque, uti habet SALLVSTIVS (g), impudicus, adulter, ganeo, manu, uentre, pene, bona patria lacerauit. Abite hinc longius, obsoeni ueneris serui, qui cum G VAINERIO melius esse statuitis, per decennium uitam abbreviare, quam uenereae dulcedine

D

(g) Bello Catilinario, cap. 14. p. m. 18.

dine uoluptatis carere. Recordor studiosi Lipsiensis, qui nostrae Academiae statu examinato, ad solenne inuitatus conuiuium, Vitembergensium studiosorum uiuendi rationem maxime perstringebat, perhibendo: eosdem ad consuetudinem cum sexu elegantiore ineundam, remque ueneream delicate celebrandam, minus aptos idoneosque esse. Huic uero unus ex conuiuiis ingenuae, et uti mihi uidebatur, satis adaequate respondebat: Vitembergensium, qui de simplici et plano, institutum est, dissolutos hominis omnia affectantis, quem Galli *petit-maitre* nominant, mores auersari, ac studiis, non stupris, operam nauare. Discedite hinc, petulantes iuuenes, qui, uti uos *BOCATIUS* describit, inter praecipuas felicitatis uestrae partes, frequentes enumeratis coitus, et plurium mulierum amicitias, ac si his indicare uelit, quod uestra formositas omnibus ueniat commendanda, eo quod a multis desideremini, aut suspiciamini, sic et robur extollatur, quod in coitu ualentes perseverantesque appareatis. Recedite hinc impii profanique homines, qui scortationis, ebrietatis aliorumque uitiorum, defensionem a principiis naturalibus repetitis, asserendo: quod leges diuinae principiis naturalibus non debeant repugnare. Lubrico plane, falso, plenoque erroris fundamento niteris; inuertenda potius tua sententia, dicendumque, quod principia naturalia, quibus, in iuris naturae ac gentium explicatione, utimur, sacrarum praeceptis literarum non debeant aduersa esse. Satis quidem, prohi dolor! eertum, quod τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, uti ipsum ueritatis habet effatum, (h) *σάρξ ἐστὶ*. Nec negandum, quod omnes natura ad peccata simus proni ac dispositi, lucta hinc perpetua inter mentis corporisque uoluptates, de qua ipse Paulus (i) tam anxie conqueritur, *συνηδομαι*, scribens, τῷ νόμῳ τῆ θεῶ κατὰ τὸν ἔσω ἀνθρώπων βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατεύόμενον τῷ νόμῳ τῆ νόος μου, καὶ ἀιχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Eo nihiloficius quouis tempore summa annitendum cura, ut euitata peccandi

(h) Euangelio Ioannis, cap. 3. u. 6. (i) Epistola ad Romanos, cap. 7. uers. 22. et 23.

candi occasione, compositisque animi perturbationibus, maiorem quotidie in uirtutum exercitio habitum acquiramus. Facilius quippe est, teste SENECA, (k) excludere perniciofa, quam regere, et non admittere, quam admissa moderari. Nam, quum se in possessione posuerunt, potentiora rectore sunt, nec recidi se minuique patiuntur. Deinde, ratio ipsa, cui freni traduntur, tamdiu potens est, quamdiu didacta est ab affectibus, si miscuit se illis, et inquinauit, non potest continere, quos submouere potuisset; commora enim semel et concussa mens, ei seruit, a quo impellitur. Quenam demum sunt tua, quibus tantam uim tribuis, principia naturalia, ut nullus ueararis diuinis eadem praeceptis praeferre? Omnes affectus, dicitis, a diuersa corporum nostrorum constitutione dependent; multiplex eadem est, hinc discrepantes uoluntatum inclinationes, ita, ut alii, nonnisi sublimia altaque, honores, dignitates, quaerant, alii contra, omnibus his postpositis, de diuitiis conquirendis, licet sordida etiam atque infami fiat ratione, unice ac praecipue sint solliciti. Nullam autem, ex omnibus animi perturbationibus, amore uehementiorem esse, CICERONIS (l) testimonio suffultus, urges; nulli affectui, diuersas corporum dispositiones, discrepantem partium genitalium fabricam, ac tot peculiare circumstantias, maius, quam eidem, patrocinium constituere, mones; *ἔστι μὲν ἀδης, ἔστι δ' ἄφροδος βία, ἔστι δὲ λύσσα μανίας*, amor, ais cum SOPHOCLE, (m) orcus est, uis indomabilis, et infana rabies. Certe, ulterius cum THEOCRITO (n) pronuncias, *βαρὺς Θεός, ἧ ῥὰ λεάναις μασθὼν ἐθήλαζε*, grauis Deus est, qui saeuae ubera Leacnae suxit. Audi, pergis, inauditas lamentantis apud Pectam (o) puellae querelas: *αἰ, αἰ*, exclamat eadem, *ἔρωσ ἀνίησ, τί μὲν μέλαν ἐν χερσὸς αἶμα ἐμφὺς, ὡς λιμῶν τις ἄπαν ἐν θάλλῃ πέπαισ*, o moleste amor, quid mihi atrum sanguinem e corpore, uelut palustris hirudo inhaerens, exfluxisti. At, quis negat, omnes affectus,

D 2

ctus,

(k) lib. 1. de ira cap. 7. p. m. 6. (l) Tuscul. Quaest. lib. 4. (m) apud Stobaeum, Serin. 61. (n) Idyll. 3. uers. 15. et 16. (o) Theocrito Idyll. 2. uers. 55. et 56.

Etus, amorem praesertim, a quodam quasi naturali fluere principio? Curam nobis nostri natura mandauit, mutuum nobis ad generis propagationem indidit amorem, sed, ubi nimium, uel illicito illis indulseris modo, uitium est. Acclamamus igitur tibi cum OVIDIO: (p) dum nouus est, coepto potius pugnemus amori: flamma recens parua sparsa recedit aqua. Imo, uti idem alio loco (q) prudenter suadet: quale sit, id, quod amas, celeri circumspecte mente: et tua laesuro subtrahere colla iugo. Vno uerbo, principiis obsta, et, quamcunque etiam alleges causam, serua Dei uoluntas abs te castitatem desiderat, τατο γάρ, Pauli (r) sunt uerba, ἐστὶ θελημα τῆ θεῆ, ὁ ἀγιασμος ὑμῶν ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἐαυτῷ σκεῦος κτάσθαι ἐν ἀγιασμῷ καὶ τιμῇ.

XVI. Nihil igitur, uti tibi corrupta tua ratio atque infessum libidinis studium persuasit, hic uel aetatis feruori aut praedominantis, uti dicunt, temperamenti effectibus dandum. Iuuenes feruidioribus instructos succis, maiori, prae alius aetatis hominibus, salacitate diuexari, inter omnes constat; non desunt tamen congrua, quibus illa deleri potest, subsidia, partim enim omnis cum sexu sequiore consuetudo fugienda, mens ac corpus constanti exercenda labore, pauco et tenui utendum alimento, partim humores abundantes larga sanguinis euacuatione minuendi, acriores et stimulantibus specialibus antidotis temperandi, corrigendi. Per saepe etiam, fictae fallaeque salacitatis causae allegantur, quae non in corporis dispositione, sed uel in mala consuetudine, aut adhibitorum abusu stimulantium consistunt. Textoris, qui nulla subsequente seminis emissionem, frequentiori uxorem coitu delassauit, WEDELIYS (s) mentionem facit. Vidi, inquit, LENTILIVS, (t) salacissimos, in libidines uagas pronissimos, in quaeuis prostibula impetu uelano ruentes, qui, tantum abest, ut semine abundant, ut eius, ob tot profuso-

(p) epist. 16 Heroid. (q) lib. 1. de remedio amoris. (r) Epistola 1. ad Thessal. cap. 4. u. 5. (s) Pathol. med. dogm. Sect. 3. cap. 11. p. 638. (t) Iatromemnat. Part. 2. cap. 34. p. 653.

fusiones, potius inopia laborent; imo, quo plus coeunt, eo minus foecunde coeunt, nihilominus priapismo, ut ita loquar, praeternaturali Satyrorum more affecti, cum pterica tenfa undique discurrunt. Huius pariter loci est ille, qui, teste LVDOVICI, (u) amicae satisfactorius, integra cantharide cum diasatyrio deglutita, lethali sanguinis profluvio correptus, pertinacissimam penis rigiditatem, etiam post mortem durantem, expertus fuit. Mirandae exemplum salacitatis, ab acriore sanguinis constitutione dependentis, in sene quodam, ciue Quedlinburgensi, coniugem iuniorum et uegetam singulis diebus, decem ad minimum, saepe duodecim, quindecim, imo aliquando uiginti coitibus exercente, SCHMIDIUS (x) annotauit. Penis erectionem ab aquae Spadanae potu, HENRICVS AB HEER (y) obseruauit. Nobilis Germani, annum uigesimalium agentis, qui una nocte inter duas puellas lasciuens, cum se prius uino impleuisset, et plus quam tredecim amplexus expertus esset, rupta in pectore uena, extincti historiam FORESTVS (z) affert. Refert porro, citatus iam HENRICVS AB HEER, (a) de mercatore quodam sexagenario, quod idem, deuoratis cum syrupo cantharidibus, coitum promouendi ergo, maxima tentigine, infano genitalium pruritu, aliisque symptomatibus miserum in modum exeruciatus fuerit. Binas ex Cabrolio obseruationes GEIERVS (b) adducit, ubi post largam cantharidum dosim, alter octuages septies, alter quadragies coiuit. His similia sunt, quae de uiro summe libidinoso allegatus LENTILIUS (c) habet. Pruritus ac stimulum uenerum a purgantibus ortum PLATERVS (d) commemorat. Idem, aliis, ex usu medicamenti purgantibus, euenisse, OLAVS BORRICHIVS, (e) TIMAEVS A GVLDENKLEE, (f) et LANZONVS, (g) testantur. Hortulanum senem ac ualde libidinosum PAVLLI-

D 3

NI

(u) M. N. C. Dec. 1. Ao. 9. et 10. obs. 34. p. 98. (x) M. N. C. Dec. 2. A. 2. obs. 21. p. 280. (y) Spadacrene, cap. 15. p. m. 148. (z) obs. med. lib. 26. hist. 20. fol. 591. (a) obs. sect. 9. p. 95. (b) Schediasm. de Canthar. Sect. 2. c. 12. §. 1. (c) Miscell. medic. Pract. Part. 1. p. 227. et 229. (d) Obs. med. lib. 1. §. 263. (e) Act. Haffin. Vol. IV. obs. 73. p. 176. (f) Lib. 3. cap. 50. p. 193. (g) M. N. C. Dec. II. Ao. 10. obs. 141. p. 229.

NI (h) nouit, qui semper ante exercitia uenerea, mentulam et testes, uiridium fasciculo urticarum fricans ac caedens, rem suam strenue atque ex uoto agebat. Meretrix Susanna Loafiz, auctore VALENTINI, (i) coram iudice praesente narrauit, quod caupo quidam herniosus, ante coitum sibi urticas porrexerit, iubendo, ut membrum eius uirile caederet. Perlepada prorsus sunt, quae FORESTO (k) leguntur, monachus enim, remedium temperans, salacitatem refrenandi ergo, desiderans, nato, per pharmacopoei errorem stimulante, quod sponso seniori, ad languentem uenerem exfuscitandam, praescriptum erat, tota illa nocte, ueneris tentigine afflictus fuit, cum contra sponfus nouae nuptae nihil hilaritatis attulerit. Multiplici ac fordido Cyrenen artificio, uenerem in uiris irritandi ergo, usam fuisse, RHODIGINVS (l) docet. Ex eodem sua desumfit VENETTE, (m) qui de allegatae inuentis Cyrenae sequentem in modum loquitur: *routes les postures, que la Courtisane Cyrene inuenta antrefois jusqu' au nombre de douze pour se caresser, que Pbeilemis et Alyanasse publierent, qu' Elephantis composita en Vers Leonins, et que l' Empereur Tibere fit enuoir peindre anrouer de sa Sale, nous sont biennoir, que les femmes savent mieux, que nous, routes les souplesses de l' Amour, et qu' elles s'abondent plus aux Voluptés amoureuses: En effet leur passion est plus uiolente et leur plaisir long temps.* Ita multi uoluptatum blanditiis illecti miserrime errant, errataque, quae deliberato committunt consilio, ac uariis promouent subsidiis, infanti aetati, temperamento, aliisque huiusmodi rebus a culpa uacuis immerito imputant.

XVII. Pro comperto itaque habeas planeque credas, quod iucundam ac dulcem istiusmodi uoluptatum consuetudinem triftis admodum atque amarus consequatur euentus; nam morbis men-

(h) M. N. C. Dec. II. Ao. 5. App. Obs. 90. p. 56. (i) Nouellar. medic. legal. Caf. 4. p. 50. (k) Obs. medicin. lib. 26. obs. 19. schol. fol. 591. (l) antiq. Lect. lib. 14. cap. 8. fol. 526. (m) tr. de la Generation de l' Homme Part. I. ch. 10. p. 246.



mentis hac ratione introductis, plures corporis infirmitates uberiori succedunt segete, exhaustis amore uiribus, inquit LAN-  
 GIVS, (n) corpus laudabili et sufficienti sanguine destitutum  
 pallet, oculi intra supercilia conduntur, cibum stomachus fasti-  
 dit, longo suspirio ex imo pectore pulmo ingemiscit, mens ua-  
 cillat, cor languet, ex desideratae aspectu rei, tremulo pulsus  
 motu fluctuat, quin solo nomine amicae pellicis audito, harmo-  
 nia pulsus uariatur, et, uti canit OVIDIVS: fecit amor ma-  
 ciam et longa internodia crurum. Intempestius ac frequens  
 coitus, ex TORREBLANCAE (o) obseruatione, multas infirmita-  
 tes, praematuram senectutem, ac mortem affert; coitus enim eadem  
 fere ratione, qua morbus comitialis, corpus afficiendo, breui tempo-  
 re totius humanae compagem motumque machinae dissoluit, de-  
 struit atque extinguit. Evolue, ut, de his certior redditus, per-  
 niciosos, quos foues, errores exuas, medicorum scripta, atque  
 altius paulo annotatas in iisdem historias, attenta mente exami-  
 na, perpende, ac cum ratione, tanquam aequissima lance, dili-  
 genter aestima. Lege, quaeso, quae SCHENCKIVS, (p)  
 GRVNDELIVS (q), SALMVTHVS (r), HENRICVS  
 AB HEER (s), de mania, melancholia, perpetua amentia ac  
 stupiditate, aliisque huiusmodi deliriorum speciebus, a frequen-  
 tiori ueneris exercitio ortis, referunt, atque adductis exemplis  
 confirmant. Sat graues primarum ueneris deliciarum poenas,  
 sponfus apud BARTHOLINVM, (t) perpetua neruorum  
 imbecillitate luit. Apoplexiam, qua nobilis quadragenarius in-  
 ter amplexus uenericos correptus fuit, atque in quam alius, sed  
 leuiorem, ex eadem incidit causa, distincte cum omnibus circum-  
 stantiis HENRICVS AB HEER (u) et LVDOVICI (x)  
 descripserunt. Palpitationem cordis, animi deliquium, epilepsi-  
 am, summam memoriae laesionem, tantam uirium prostratio-  
 nem atque inopiam, ut pedes corpori ferendo haud amplius  
 pares

(n) lib. 1. epist. 24. p. 107. (o) de Magia, lib. 2. cap. 18. §. 20. p. 218.  
 (p) Obs. med. lib. 1. fol. 141. (q) M. N. C. Dec. II. Ao. 4. obs. 166.  
 p. 327. (r) Cent. 1. obs. 61. p. 39. (s) obs. 9. p. 102. (t) Cent. 6.  
 hist. 94. p. 366. (u) obs. cit. p. 108. (x) M. N. C. Dec. I. Ao. 9. et  
 10. obs. 159. p. 351.

pares fuerint, aliaque plura incommoda ex uenereo actu enata, DOLAEVS (y), PLATERVS (z), TIMAEVS A GVL-DENKLEE (a), ZACVTVS LVSTANVS (b), WALD-SCHMIDIVS (c), LAELIVS A FONTE (d), RIED-LINVS (e) et MAGNENVS (f) obseruarunt, scriptisque suis inserta posteritati legenda atque obseruanda reliquerunt. Multos frequenti coitu, uisus imbecillitatem, suffusionem atque omnimodam coecitatem contraxisse, MOEBIVS (g), PANAROLVS (h), PAVLLINI (i) et FRANCVS (k) propositis historiis demonstrant. Iuuenis familiaritate frequentique sibi consuetudine iuncti SINIBALDVS (l) meminit, qui, uix superato uigesimo quinto anno, uniuerso fere capite, ob libidinis excessum, canitiem contraxerat. Ex intempestiua uenere, iuuenem pristino priuatum uigore, in summam uirium debilitatem toto uitae tempore cum unius lateris sudore perseverantem incidisse, HANNEMANNVS (m) indicauit. Febris acutae, cum uirium defectu, uentriculi subuersione, animi deliquio, immoderata siti, delirio, peruigilio, aliisque symptomatibus sociatae, qua, ex crebriore concubitu, sponso prima nocte affectus fuit, descriptio apud BARTHOLINVM (n) occurrit. Tantam ac tam periculofam sanguinis per uomitum aluumque profusionem in laterario, ex feruidiore coitu PANAROLVS (o) animaduertit, ut, sanguine ad duodecim libras eiecto, praesenteque grauium symptomatum concursu, pulsu nempe debili, uirium prostratione, facie Hippocratica, sudore frigido, de eius uita omnino actum uideretur. De mixtu cruento, de penis erosione, testiculorum tumore, lue uenerea,

(y) Encyclop. med. l. 2. c. 6. p. 347. (z) Prax. tom. I. c. II. p. 471. (a) l. 2. cap. 17. p. 106. (b) Op. Tom. 3. fol. 10. (c) M. N. C. Dec. I. A. 3. obs. 233. p. 421. (d) Consultat. med. 95. p. 126. (e) Lin. med. An. 1697. mens. Iul. obs. I. p. 427. (f) de Tabaco, exerc. 6. p. 121. (g) Physiol. c. 20. p. 497. (h) Obseru. med. Pentecost. 2. obs. 6. p. 36. (i) obs. med. physic. Part. I. obs. 64. p. 77. (k) Not. ad Zachiae qu. med. leg. l. 7. tit. 3. qu. 2. §. 28. (l) Geneanthrop. l. 9. tr. 2. c. 6. p. 756. (m) M. N. C. Dec. III. Ao. 5. et 6. obs. 202. p. 461. (n) Cent. 6. hist. 94. p. 366. (o) l. c. Pentec. 6. obs. II. p. 366.

rea, arthritide, podagra, aliisque huiusmodi morbis, qui frequentes frequentis ueneris effectus sunt, uti innumerae medicorum historiae confirmant, nihil plane dicam, hoc usicum saltem ultimo huius capituli loco adhuc monebo, quod uenus, pessima fit mularum et bonarum artium nouerca, atque infensissima ingeniorum pestis, quae saepe cum morte temporali aeternam repente adducit. Referti sunt libri medici illorum exemplis, qui in coitus actu expirarunt. Ita Cornelium Gallum, Titium Aeterium, Beltradum; cognomine Ferrerium, Viturium senatorii ordinis, Theodebartum, Clotarii, Francorum Regis filium natu maiorem, Speusippum, Beckherum, Ammannum, ut plures alios silentio transeam, in coniugum meretricumque gremio thalamoque tumultum sibi parasse, PLINIVS (p), VALERIVS MAXIMVS (q), MARCELLVS DONATVS (r), ALEXANDER BENEDICTVS (s), CASP. A REIES, (t) STALPART VAN DER WIEL, (u) *Acta medicorum Vratislaviensis* (x) et PLATERVS (y) confirmant.

XIIX. Nullum est dubium, quod Hippocratis temporibus, iam tales casus extiterint; unde nec mirandum, quod idem coitum comitiali morbo similem iudicauerit, quia optimos surripiendo succos, nervosque debilitando, mentem; quae sacra est, percellit. Post gaudia ueneris, scribit GLISSONIVS, (z) moestitia sequitur comes; nam exiguum seminis, quod sanguine nobiliter est, dispendium, plus damni infert spiritibus, quam si uigiesis sanguinis, sublatum fuerit. Quae deprompta uidentur ex AVICENNA (a) ita differente: si quid feminis plus, quam natura toleret, coitu profluat, obest magis, quam si quadragies tantundem sanguinis emanauit. Quo certiora haec et manifestiora, eo minorem, imo nullum plane applausum ac consensum hic inuenit eorum assertio, qui ad luxuriantem testiculorum atque arteriarum spermaticarum numerum prouocantes, Deum et naturam nihil frustra agere, perhibent. Et olim repertos fuisse, et adhuc hodie

E

repe-

(p) Hist. Nat. lib. 7. c. 53. (q) Lib. 9. cap. 12. no. 8. (r) histo. mirab. l. 4. c. 17. p. 394. (s) de remed. l. 24. c. 22. fol. 472. (t) Elv. iuc. quacst. campo, qu. 44. §. 24. p. 533. (u) Obs. rar. Cent. poster. hist. 6. schol. p. 58. (x) de Ao. 1702. p. 25. (y) obs. l. 1. p. 183. (z) Anat. hepatis cap. 45. (a) Lib. de Animal.

reperiri uiros, qui tribus quatuorque instructi sunt testiculis, pluribus iam dudum euietum testimoniis inter omnes constat. De Agathocle, Siciliae rege, qui ob tertium, quo gaudebat, testiculum, *τρίορχος* appellabatur, plura notatu lectuque digna RHODIGINVS (b) memoriae prodidit. Bergomi familia Coleonum illustri hoc peculiare, RHODIGINO et (c) SCHENCKIO (d) testibus, habuisse fertur, ut multi ex hac gente, tres testiculos, eosque aequales in uno seroto gesserint. Familiam pariter, cuius masculi omnes tribus testiculis praediti fuerunt, Nordlingae LENTILIVS (e) nouit. His iam in aprico positis, libidinis libidinosorumque hominum defensores ulterius progrediuntur, quibus, inquit LANGIVS (f), plures, quam duos testiculos concessit natura, ordinarie laborant copia seminis immoderata, hincque uix coitu multiplici exhauriuntur. Subscriberit citatae sententiae LEAL LEALIS (g), huiusmodi uiros, quibus tertium coleum, naturae munificentia adiecit, in ueneris castris strenuissimos et firmissimos pronuncians. Triorchides, in ueneris campo esse heroes, AMMANNI (h) est effatum. His, ut maius addant pondus, a MONTVO (i) monachus tribus instructus testiculis, indomitae laudem libidinis obtinens, a FORRESTO (k) iuuenis Antuerpianus, ex eadem salacissimus causa, a BLASIO (l) uir triginta annorum, qui in latere dextro geminum habens testiculum, taurino et constanti fere in uenerem ferebatur impetu, atque ab aliis alia adhuc exempla afferuntur. At enim uero, siue morbis, uti uult RIOLANVS (m), siue lusu naturae, quae plurimorum est sententia, luxuriantem testiculorum atque arteriarum spermaticarum numerum adiungam, nihil, omnibus, quae sana ratio cum experientia dicitur, probe expensis, inuenio, quod iisdem, si monita antecedentibus data respiciamus, certum firmumque uaga et promiscua uenere utendi, libidinemque pro lubitu exercendi, priuilegium concedat. Nec

(b) lib. 24. cap. 4. fol. 916. (c) l. c. fol. 612. (d) historia monstrorum, p. 47. (e) M. N. C. Dec. 3. A. 3. App. p. 83. (f) Oper. med. Part. 13. Physiol. thes. 36. fol. 211. (g) Exercitat. epistol. de Part. semen confic. p. II. (h) Iren. p. 146. (i) Anaficu. tom. 4. c. 37. p. 512. (k) Obs. 1. 17. hist. 15. schol. fol. 604. (l) Obs. med. Part. 4. hist. 20. p. 60. (m) Enchirid. Anat. lib. 2. c. 35. p. 177.

credas, te in tanto dignitatis ac potestatis fastigio posirum esse, ut tibi plus, quam aliis in hac re liceat, leges enim a Deo latae non ad uulgum saltem, sed ad omnes peraeque homines spectant; Vnde, quo plus tibi, ordinis ratione, licet, eo minus, retrahente moderatione, libeat. Negligitur uero a plurimis hoc praeceptum, dum, quod licet, nempe illaetae suffragio mentis, ingratum est, quod non licet, acrius urit. Huius rei clarum documentum praebent allegata iam ueneris mancipia, quae mala, cui perpetuo addicta fuerunt, consuetudine, maximo castitatis aliarumque uirtutum odio occupati tenentur. Quo minus uero in eundem cum aliis incidamus errorem, tum corporis humani, praesertim partium genitalium, examen, tum ipsa experientia, praeter leges diuinas, impedit. Nam, si etiam plures adhuc, quam tres quatuorue testiculi arteriaeque spermaticae tibi sint, nunquam uberius liquoris genitalis fiet secretio, nisi uberiorem succum nutritium, ingurgitatis copiosis et bene ac cito alentibus cibis et potulentis, corpori prius communices, ac deinceps frequentius irritando partes genitales, largiorem massae genitalis separationem atque affluxum procures. Antiquissimum hoc est scitum, uti Rabbi Iochanan, teste FABRICIO, (n) indicat, scribens: in homine exiguum aliud quod membrum esse, quod esuriat, si satiatur, contra satutum sit, si homo illud faciat esurire. Certum quippe est, quod coitus uoluptas frequenti exercitio non extinguatur, sed intendatur. Fuge modo lautum largumque uictum, ac cum sexu elegantiore consuetudinem, et corpus constanti labore ieiunisque fatiga, nullo sane, si etiam sex tibi testiculi essent, ueneris desiderio incensus flagrabis. Idem mecum sentit, eandemque sententiam aliis adhuc rationibus propugnat VENETTE, (o) *ceux*, scribens, *qui ont trois ou quatre testicules, sont bien plus communs, que ceux, qui n'en ont, qu'un; et nos bistoire de medecine remarquent, qu'il n'y a guere de Royaumes, qui ne fournissent des familles, ou il n'y ait des hommes, a trois testicules, mais ceux cy n'ont pas l'avantage des premieres, puisqu'au lieu d'estre*

E 2

*fertiles*

(n) Codicis, Pseudepigrapho p. 1000. (o) Tableau de l'Amour conjugal, Par. I. ch. I. art. 2. p. m. 8.

*fertiles par la multitude de leurs parties, ils en deviennent impuissans, la vertu prolifique estant duiuisee en trop de parties, pour auoir de la force.* Nullum denique certius criminis

hic immerito testicularum numero adscripti argumentum ac patrocinium, quam illorum experientia subministrat, qui tribus quatuorue instructi testiculis, magis odio, quam desiderio rem ueneram prosecuti fuerunt. Notatu dignissima sunt, quae ex MERCKLINI testimonio, in Miscellaneis Naturae Curiosorum, (p) de iuvene relata leguntur, qui, tribus instructus testiculis, in flore aetatis constitutus, bonoque corporis habitu praeditus, et quoad reliqua bene ualens, ac satis robustus, tantus in re uenera hospes fuit, ut per totum uitae suae decursum membri illius, quo uiri sumus, erectionem non perceperit, nec ullum unquam ueneri amplexus stimulum expertus fuerit, adeo, ut, cum foeminae quaedam ipsi ablandientes fuerint, ad earum praesentiam pallore suffusus exhorruerit. En iuuenem, cuius castitati tres haud officiebant testiculi! En egregia animi uirtutes amantis indicia!

XIX. Gordium iam nodum extricandum proponis, ex me quaerens, quid maritus robustus, ad uenerem a natura pronus, agere debeat, si coniux in puerperio sit constituta, infantem suis admouendo mammis ipsa alat? si debilis et uariis perpetuo morbis affecta sit? si contagiosa laboret infirmitate? Sitis nobis praeterea e IONSTONO (q) Philippum, Landgrafium Hassiae, heroem inexhausti ad ueneris usus succi, non una contentum coniuge, sed alteram simul ducente. Polygamiam igitur ex his fundamentis concessam, ac concedendam esse, putas. Verum, non exemplis, sed legibus iudicandum. Ausculta, quae PAVLVVS (r) hic praecipit, *δια τας πορνείας, ait idem, έναςος την καυτη γυναίκα έχετω, και εκάστη του ιδιον άνδρα έχετω.* Et alio idem loco, (s) ut clericus, et hoc modo alii omnes, unicam ducant coniugem, sequentibus iniungit: *δέ τον επίσκοπον ανεπιληπτον είναι μιας γυναικος άνδρα.* Quod autem Philippi exemplum attinet, plures circumstantiae occurrunt, nobis plane ignotae, ita, ut quid hic dicere debeamus, non

(p) Dec. 3. Ao. 7. et 8. Obf. 211. p. 378. (q) Thaumato-graphia Class. 10. cap. 5. art. 3. p. m. 460. (r) Epist. 1. ad Corinth. cap. 7. u. 2. (s) Epist. 1. ad Timotheum c. 3. u. 2. et epist. ad Titum c. 1. u. 6.

non inueniamus. Sin uero, uti nonnulli perhibent, legitimis ex  
causis primum Philippi matrimonium dissolutum fuit, alterum  
merito iusto titulo contrahi potuit. In reliquarum examine dif-  
ficultatum, nullam vel non tantam, quantam tibi concipis, dif-  
ficultatem inuenio; si enim morbo coniux affligitur, prudentem  
peritumque accersas medicum, qui illum removeat; si morbus,  
actis iam altius radicibus, perfectam medelam non admittat,  
aequo perferas animo, quod mutari nequit, perpendens, quod  
calamitates, quibus in hoc mundo premimur, exiguum durent  
tempus, cum aeternae tandem felicitatis praemio permutaturae,  
*λογίζομαι, PAVLI (r) est solatium, ὅτι ἐν ἀξίᾳ τὰ παθήματα*  
*τῆ νῦν καιρῶ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.*  
Animus denique per illud temporis spatium, quo durant puerperii  
incommoda, ad serua applicatus, atque a uoluptatibus auocatus,  
eo iucundiores tibi deinceps cum coniuge tua redder consue-  
tudinem, quo diutius eadem destitutus, et mentis et corporis ui-  
ribus optime prospexisti. Perditam esse, quam coniux antea obti-  
nerit, pulchritudinem, doles; eandem admodum morosam esse,  
aliosque malos, tibi omnino inimicos mores habere, quereris. Sed,  
prout in matrimonio contrahendo, non corporis, sed animi do-  
tes respiciendae, ita probe prius examinandum ac deliberandum,  
quod semel hic statuendum; si enim, tibi cum THOMASIO (u)  
consulo, morum diuersitatem nimiam aut repugnantiam depré-  
hendas, melius erit et prudentius, arrhas perdere, et alia damna  
recedendo subire, quam ex intempestiuo pudore poenam infeli-  
cissimi coniugii sibi arcescere, et ita imprudentiam geminare.  
Non igitur formae incitamentum, quo non aliud fragilius ullum,  
sed uirtutes te alliciant, quis enim eam ferat, cuius praeter for-  
mam nihil unquam bonus laudauit? Rara est concordia formae ac  
pudicitiae; foedera, canit OVIDIUS (x) seruasset, si non formosa  
fuisset. Eodem respexit Bion, qui interrogatus, essetne ducenda  
uxor, *εάν μὲν γήμης αἰσχρὰν, ἔξεις ποιήν, εἰ δὲ καλὴν, ἔξεις*  
*κοιήν*, si deformem, respondit, duxeris, habebis poenam, si for-  
mosam, habebis communem. Sed omnes peraeque foeminae

E 3

eadem

(r) epist. ad Rom. c. 8. u. 18. (u) Prudentia Consulat. cap. 7. §. 20. (x)  
lib. 2. Faust. u. 16t.

eodem aequè uolunt studentque, et in turpi corpore, maior saepe mentis turpitudine; noui ingenium mulierum, Terentii est sententia, nolunt, ubi uelis, ubi nolis, cupiunt ultro. Aequalitatem morum, aetatis, constitutionis, roboris, ac reliquarum conditionum, in coniugibus desidero, haec, si adsint, non habebis, de quo conqueraris.

XX. Idem uero est, ex quo neglecto, tot in matrimonio incommoda, tot calamitates, tot querelae, tot denique peccata propullulant. Si uis uxorem ducere, duc parem; si uis nubere, nube pari. Quoties uero senes decrepiti foeminas iuniores et uegetas matrimonii iure sibi iungunt? Quoties uetulae rugosae et macie confectae iuuenibus nubunt, robustis et succi plenis? Quoties uiri ad coniugium plane inidonei in matrimonium uirgines accipiunt uoluptuosas, quae deinceps, uel diuortium quaerunt, uel adulterae euadunt. Praesertim parentes illi maxime culpandi atque accusandi sunt, qui filios filiasque inuitas atque omni uis precibusque reluctantes, multis persuasionebus ad huiusmodi inaequalia coniugia compellunt. Qualis enim concordia, qualis tranquillitas et prosperitas in eo matrimonio, quod mero animorum dissensu odioque contrahitur, expectanda? Nec putes, eadem omnia temporis progressu, frequentiore eaque amica consuetudine emendari, dicendo: *wann si nur erst beyssammen seyn, es wird sich hernacher alles geben*. Vtique, satis prompte omnia succedunt, sed non ex ordine atque instituto Dei, sed Afimodi, qui quamuis aucupans occasionem dissidia, rixas, contentiones, inter coniuges istiusmodi perpetuo mouet, ac uarias peccatorum illecebras suggerit, et ipsa denique subsidia subministrat. E re sane foret, si talia coniugia, tanquam inepta ac perniciofa non permitterentur, quia a genuino ac primario matrimonii fine omnino aliena sunt, & pessimis facinoribus, adulteriis in specie, ansam dant. Minime autem hinc quis arbitretur, talia adulteria in tali inaequali coniugio commissa, leuioris esse momenti, atque ipsius naturae beneficio excusari. Quid autem regeris, agere debet foemina, debilis, senis ac strigosi uitio mariti, sterilis? sterilitas, morbus est, eaque non nisi sano et robusto admisso uiro, hic curari potest. Morbus omnino, sterilitas existit, sed sterilitatis causa non in foemina, sed marito haeret; si itaque sterilitati hic uis succur-



succurrere, succurre marito, novos illi succos, nouasque vires reddens. Si hoc non potes praestare, abstrahas a medela, foeminae praestanda, licet etiam bonus exinde effectus, sobolis nempe procreatio, emergat. Nam, uti furem non excusat, si bona aliis ablata, in pauperum usum erogat, ita multo minus patrocinium tibi promittere potes, si introducendo mentis morbos, sterilitatem, corporis malum, tollas.

XXI. Turpia haec sunt ac detestanda; turpe pariter est, non famem aut sitim, neque frigus, neque lassitudinem operari, sed ea omnia luxu antecapere; turpius adhuc, adhibita cura, haustis affatim potulentis, ebrietatem, corporis infirmitatibus medendi ergo, inducere. Quis enim ignorat, cibi condimentum famem, potionis sitim esse? Quem later, non ante edendum ac bibendum esse, quam fames sitisque imperet? Cui absconditum atque occultum, ebrietate, bonam corporis, omniumque viscerum, uniuersi systematis nervosi, totiusque sanguinis constitutionem perueri, mentis actiones laedi, destrui, atque innumeras corporis infirmitates adduci? Quouis nihiloscis tempore, licet haec omnium prudentum suffragiis certa sint, fuerunt, imò nostris adhuc temporibus plures reperiuntur, qui ebrietatem, abominandum vitium, corpori mentique inimicum, tanquam remedium, ad multorum morborum curam utile ac necessarium, commendant, ac, quod uix fide dignum, medici Christiani, a Christi doctrina in hac re alienissimi, gentilium medicorum et philosophorum uestigia prementes, huiusmodi absonis dogmatibus haud delendam ignominiam sibi conciliarunt. Nec defuerunt, qui totos in ebrietatis laudem commentarios concinnarunt, quale quid fecit SALINGRE, (y) qui in peculiari libro, ebrietatem, tanquam uniuersale omnis morbi, omnis tristitiae, omniumque affectuum praesidium ac remedium, ad coelum usque laudibus extulit, multaque falsa testimonia Hippocrati aliisque auctoribus affecta, in suae sententiae patrocinium adiecit. Inique prorsus dictus SALINGRE, (z) Hippocratem, tanquam ebrietatis propugnatores, allegat, nam in omnibus Hippocratis scriptis

(y) edidit librum de laude ebrietatis, gallice 1714. sub tit. l' Eloge de l' yvresse. (z) alleg. tr. cap. 4. p. 22.

pris summa diligentia perquisitis, nullum inueni locum, quo  
Cous noster, vel praeseruandi, uel curandi scopo, ebrietatem  
laudaret. Ab Hippocrate nihilominus ebrietatem quouis con-  
trahendam mense, tanquam subsidium sanitati conservandae uti-  
le, commendari, Dominus Salingre indicat, Odam Furerianis (a)  
annotatam afferens, ubi omnes uersus sequentem habent finem.  
*L' en atteste Hypocrate, qui dit qu' il faut a chaque mois du  
moins s' enuyver une fois.* Verum, Hippocratis scripta con-  
trarium docent, ac sobrietatis et temperantiae studium incul-  
cant. Aliter contra sese res habet cum Auicenna, qui teste  
RHODIGINO, (b) ebrietatem, statis temporibus, sanitati con-  
ducere, affirmat. Aliquando, scribit SENECA, (c) conuictus  
et liberior potio uigorem dabunt, et usque ad ebrietatem ueni-  
endum, non ut mergat nos, sed ut deprimat; eluit enim curas,  
et ab animo mouet, ita tristitiae medetur. Antiquissimus Me-  
dicus Graecus, Mnesitheus, uti habent ATHENAEVS (d)  
et IULIUS POLLUX, (e) uomitum, quouis mense, ebrie-  
tatis subsidio promotum, utilem iudicabat, subiungendo: non cor-  
pus saltem hac ratione expurgari, sed animum quoque recreari.  
Hunc sequitur LANGIUS, (f) hanc methodi per ebrietatem et  
succeedentem uomitum curandi rationem reddens: quod stom-  
achus humorum corporis saburram non commodius, quam reple-  
tus exonerare queat. Hanc sententiam etiam nonnulli ex phi-  
losophis ac theologis, LAYMANNVS (g) nempe, CAIETA-  
NVS, (h) LESSVS, (i) BVSENBVM (k) amplectuntur, asse-  
rentes, non adeo absurdum esse, ad breue tempus usu rationis de-  
stitui, ut recuperata sanitate, munera rationis felicius praesten-  
tur, et morbo leuiori breuiorique grauior et diuturnior abiga-  
tur. Citantur hunc in finem exempla, quae BVDEVINVS, (l)  
BARCLAIVS, (m) IOSEPHVS HALL, (n) PECHLI-  
NVS,

(a) p. 207. (b) Lect. antiqu. lib. 28. cap. 32. (c) lib. de tranquill. animi  
cap. 17. (d) lib. 2. Dipnosoph. (e) l. 6. c. 13. (f) l. 1. ep. 30. (g)  
Theol. mor. l. 3. Sect. 4. §. 5. (h) qu. 150. a2. (i) de Iure et Instit.  
l. 4. c. 3. (k) Med. theol. mor. l. 5. c. 3. art. u. (l) Ventilabro  
med. quaest. an liceat medico, aegrotum persuadere, ut se inebriet cur-  
randi morbi causa. (m) Argenide, lib. 3. edit. Elseuiriana in 12mo  
p. 272. et 273. (n) Meditat. subit. 137. p. 183.

NVS, (o) annotarunt. Artifici in sua arte esse credendum, urgetur; medicis, qui habeant ius uitae ac necis, morem esse gerendum, SALINGRE (p) cum heluonum turba clamat. Quae omnia, si coniunctim pensitemus, omnesque circumstantias accurate examine- mus, nihil nisi facum meraque figmenta, ac peruersas historiarum explicationes deprehendimus. Nam, minime, quid hic illeue medi- cus suaserit, quid hi illiue egerint, sed an recte et prudenter sua- serit, an ex praescripto sacri codicis et huic subiectae rationis egerint, attendendum. Homini quippe limitata iuris in rationem competentis conditio seuerè iniungit, ut eandem quouis modo conferuet, defendat, emendet, nequaquam corrumpat, destruat. Quid vero magis rationi inimicum, quid magis illius usum auf- fert, quam ebrietas? ebrietas, inquam, uoluntaria insania, uel, uti lo- quitur PYTHAGORAS, (q) *μανίας μελέτη*, insaniae meditatio. Etenim, non est animus in sua potestate, ebrietate deuinctus; neq; audit, quo eat, animam potulentorum copia obrutam habens, *ἢ ἐπαιών*, HERACLITI (r) sunt uerba, *ὅκη βάνει, ὄγρην τὴν ψυχὴν ἔχων*. Certe uinolentiam omnia uitia sequuntur, mergitque in po- cula mentem. Ebrii hinc fusi sine mente, ac sine ullo sensu iacent, multaque patrant, quibus sobrii erubescunt. Hinc pallor, ait PLI- NIVS, (s) et genae pendulae, oculorum ulcera, tremulae manus, effundentes plena uasa, et quae sit pocna praesens, furiales somni, et iniques nocturna, praemiumque summum ebrietatis, libido portentosa, ac iucundum nefas; postera die ex ore halitus crudi, ac fere rerum omnium obliuio, morsque memoriae. Mortem ipsam affert crapula, mortem, inquam, animae ac corporis; audi SENE- CAM (t): Alexandrum tot itinera, tot praelia, tot hiemes, per quas, uicta temporum locorumque difficultate, transferat, tot flut- mina ex ignoto cadentia, tot maria tutum dimiserunt, et ille Her- culaneus et fatalis scyphus condidit. Lacedaemonii ebrietatis tur- pitudine atque abominandis illius effectibus commoti, filii ser- uos temulentos, quo magis hoc uitium fugerent, ostendebant. Idem est Anacharsis consilium, qui interrogatus, qua ratione quis uinolentiam sibi exofam redderet, *εἰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοι τὰς τῶν μεθύον-*

F

μεθύον-

(o) obseruat. phys. med. l. 1. hist. 63. p. 157. (p) lib. cit. cap. 3. p. 19. (q) apud Stobaeum serm. 16. (r) apud Stobaeum l. 3. (s) Hist. Nat. l. 4. c. 22. p. 250. (t) Epist. 83.

μεθύοντων ἀρχιμοσύνας· οὐδὲν γὰρ ὁμοίωτερον μανωμίονα, ἢ ὁ μέθυσον, si semper, respondit, indecoros ebriorum mores prae oculis habeat, nihil enim similis insano, quam ebrius.

XXII. Quicquid igitur alii cum LESSIO (u) excipiant, sistendo, amissae restaurationem valetudinis, asserendoque: excessum hic non reperiri respectu talis subiecti, sed in talem finem, ac proinde, cum excessus in potu, non adsit uoluptatis gratia, sed sanitatis, nec formale ebrietatis adesse, sed materiale. Enim uero, considerent, quae so, ebrietatis in allegato casu fautores, quod ad constitutionem actionis moraliter bonae, bonus haudquam sufficiat finis, sed mediorem insimul honestorum, fini obtinendo sufficientium usus requiratur. Licet itaque sanitas praestantissimum inter terrena sit bonum, licet omnibus eo annitendum uiribus, ut infirmitates corpus affligentes profligentur, et prospera recuperetur valetudo, ea tamen non, nisi modo mediisque licitis perficienda, alias et scortari, furari, et quodcumque demum sceleris admittere fas esset, dummodo illa nostris commodis atque emolumentis seruirent. Ebrietatis porro formalitas non in uoluptate, sed in largiore potus ingurgitatione eamque comitantibus incommodis consistit. Deinde, et hoc obseruandum est, quod potu, ad implenda naturae desideria, atque in uitam, non uoluptatem, utendum sit, ac, quod uoluptas uictus in desiderio, non in satietate consistat. En Darium! Hic in fuga, quum aquam turbidam et cadaueribus inquinatam bibisset, negauit, unquam se bibisse iucundius; nunquam uidelicet sitiens biberat. Nec dispar est ratio, si euitandae mortis, aut alius magni incommodi causa, ebrietas contrahenda occurrit; cum enim bona animi tantae sint dignitatis, ut non tantum bonis solius corporis, sed et iis, quae animi & corporis simul sunt, quale est uita, praeferrī debeant, uita potius, quam uirtus negligenda; cum uita, inquit LESSIUS, (x) sibi non satis constans, non sit ex bonis supremis, & semel necessario deserenda, non tenemur eam, nisi mediis ordinariis, secundum proportionem nostrae conditionis, fouere et prorogare. His addendum, quod ebrietate, qua mortem euitare gestimus, mortem sibi plures accersant; licet etiam non illico obeant, eo tamen ipso ab ἀνοχηρίας crimine

(u) lib. 4. c. 3. (x) de Iustit. et iure l. 4. c. 3. d. 3. p. 744.

ne non liberari possunt, dum ebrietate bonam corporis dispositionem laedendo, vitae abbrevient dies. Nulla igitur vis, nulla comminatio, nulla obtestatio te ad ebrietatem perducatur. Princeps uero est, Rex, dicis, hoc a me desiderat; non confidera, quis desideret, sed quid desideret; peccatum est, flagitium est, quod tibi patrandum iniungitur, auersare, fuge idem, tanquam animae pestem, et eandem, quam PETRVS (y) Synedrii Hierosolymitani assessoribus dabat, da responsionem: *πείθαρχεῖν τοῖς θεοῖς μάλλον, ἢ ἀνθρώποις.* Imitare Wellerum a Mollersdorff, qui ad uberiorum uini ingurgitationem a Georgio Duce Saxoniae sollicitatus parum bibit, seure pronuncians: nec tres principes sibi inuicem impositos hoc a se impetraturos, quia Dei obtestat praeceptum. Si eo necessitatis adigeremur, AVGVSTINI (z) est regula, ut diceretur: aut bibas, aut moriaris: satius esset, carnem tuam mori, quam ebrietate, animam occidi.

XXIII. Detestando itaque abusu, ea, quae nobis malorum remedia uniuersi conditor dedit, in sanitatis ac uitae conuertimus uenena. Vinum, potulentorum sane utilissimum, medicamento- rum suauissimum et praesentissimum, lac fenum, malorum antidotum existit; sed, quis nescit, uino largius hausto formam perire, uino corrumpi acratem, ardescere uino uitium. Sumendum de- hinc parua dosi, eaque corporis constitutioni accommodata; nam, uti prudenter de uini usu ATHENAEVS (a) edisserit: *τοῖς μὲν δεξιῶς χρωμένοις ἀγαθὸν μέγιστον, τοῖς δὲ ἀτάκτοις, τέμπαλιν,* uinum scilicet recte utentibus maximum bonum est, intemperanter maximum malum. Nulla igitur ebrietas, quocumque inducatur potulento, corpori prodest, aut prodesse potest; imo, quo potulenta, crapulae auctores, generosiora, eo grauiora hinc oriuntur mala. Non eam quidem foueo sententiam, quod omnibus eadem potulenta, eademque potulentorum copia conueniat; aliis uinum prodest, obest aliis; his cereuisia, illis aqua conducit; parcior aliis, aliis uberior potus copia necessaria est. Vinum, non potulenti, sed medicamenti loco, bibatur, subiectis feri abundantia laborantibus maxime proficuum, quod flaccidiores neruos stimulando, et languentem motum excitando, maius solidis partibus robur, et limpha abundante, per renes, poros cutis, aliaque uias, expurgata,

F 2

melio-

(y) Actis Apostol. c. 7. u. 29. (z) Sermone 23a. de temp. (a) Dipnotophilt. l. 2.

rem sanguini constitutionem conciliat. Simili plane ratione ficioribus, potus aquosus, frequenter parciore dosi haustus, rigidiores et aridiores nervos relaxando et nutriendo, saliaque acria excedentia diluendo, temperando, haud leue afferet emolumentum. Illud igitur, quod hic repudiamus ac damnamus, concernit uberiorem cuiuscunque potus, cereuisiae praesertim et vini ingurgitationem, qua uentriculus totumque corpus adeo obruitur, ut mentis corporisque functiones maxime laedantur. Perniciem hinc et detrimenta, quae ex ebrietate in mentem et corpus redundant, certa omnino, incerta uero, imo nulla, quae a turpissimo hoc uitio multi expectant, emolumenta esse, praeter funestos, quos in ebriis quotidie obseruamus, effectus, modus, quo ebrietas corpus afficit, manifeste demonstrat. Primam potulenta, largiori, quam decet, copia, hausta, tragoediam in uentriculo exercent, qui exinde nimis distentus ac relaxatus uicina premendo uiscera ac uasa, difficilem respirationem, anxietatem, aliaque plura incommoda creat, donec tandem corporis agitatione, abdominisque distenti compressione, eadem, quae affatim ingurgitata fuerunt, per eandem denuo regurgitant uiam. Relinquitur exinde maxima totius corporis, uentriculi praesertim, imbecillitas, quam subsequens nausea, appetitus prostratus aliaque similis naturae mala fatis manifestant. Quid, languente ita uentriculi actione, boni sperandum? deficiet chylus, deficiet succus nutritius, et totum contabescet corpus, aut, si redeat pededentim appetitus, non tamen idem uentriculus obtinebit robur, quod ad chylicationis negotium rite absoluendum, requiritur; unde malae chylus indolis, de chyli natura participat sanguis et omnes ex eodem in uniuerso corpore secreti succi. Qualis uero humorum constitutio, talis nutritio, qualis nutritio, tale solidorum robur, talis sanitas; en egregios ebrietatis fructus! en egregiam morbos curandi methodum! Haec autem, quae iam commemorauimus, mala, eo grauiorum confluxu symptomatum corpus affigunt, quo frequentior, quo grauior fuit ebrietas. Hoc unum cum IASONE A PRATIS, (b) asseuerare audeo, nullum ex omni morborum agmine, adeo truculenta ac terribilia symptomata obicere, quibus non maiora importet ebrietas; nimirum, cum intra uiscera merum effruescit, nullum

(b) *tr. de Vteris in 2mo Amstelodami ed. l. 2. c. 3. p. 190.*

nullum membrum suo officio probe defungitur, caput exhalationibus impetitur, cerebrum vertigine rotatur, oculorum auriumque tormenta, linguae inexplanatum murmur, spiritus oris teter, ventriculi subversio, cordis palpitatio, membrorum sine sensu iacentium torpor, nervorum tremor, inquietas nocturna, furiales somni, mentis excessus? evolvite MARTINVM PANSAM, (c) THOM. BARTHOLINVM, (d) FORESTVM, (e) ZACVTVM LVSITANVM, (f) DOLAEVM, (g) apoplexiam, epilepsiam, lethargum, choleram, febres, hydropem, phthisin, arthritidem, podagram, colicam, diarrhoeam, dysenteriam, lienteriam, marasium, atque innumeros alios affectus, ex crapula, tanquam equo Troiano, prodeuntes, deprehendes.

XXIV. Exemplis vero exempla contraria opponis; affers historiam aegrotorum ab hydrope, febre quartana, malo, uti dicitur, hypochondriaco, aliisque medicorum scandalis, ebrietatis subsidio liberatorum. Si etiam hoc tibi demus, veras esse, quas citas, observationes; veracene etiam sunt, quas tibi concipis, medelae causae? expertus sum, scribit IOSEPHVS HALL (h), Episcopus Exoniensis, aliquando ea ipsa, quibus morbum contrahit sanus, media etiam fuisse, quibus aegrotus sanaretur. Febris quartana, medicorum opprobrium olim, nec immerito audiit; quam tamen, mera crapula, non semel sede sua pulsam observavi. Est, ubi daemonum unus alterius ciecitioni operam elocat. Per accidens haec ita evenisse, atque evenire, certum est. Perinde sese res cum aegrotis a morbo per ebrietatem liberatis habet, ac cum plethoricis frequenti haemorrhagia aliaque simili excretionem affectis, qui accepto leuiori in pugna vulnere, emissaque sanguinis abundantis parte, ab indicato profluvio immunes redduntur. Quis enim tam demens erit, ut plethorae minuendae scopo, allegatae subiectis naturae, bellum et pugnam commendet, cum tutiora huius remedia, abstinentia scilicet, venae sectio, scarificatio, ecoprotica, diuretica ac diaphoretica profrent? Quis, quia aliquando atrox et penetrantissimum profuit venenum, promiscuum illius usum commendabit? Quot ex pugna, accepto vulnere lethali, obierunt? Quot veneno intererunt sunt? Quot, malorum medelam in ebrietate quaerentes, mortem accelerarunt? Notum studiosum, qui praeterlapsa praesentis anni vere quartana diu afflictus febre, ex imprudentis consilio medicastris, deglutit copioso vino, in continuam incidit febrem, a qua difficillime liberatus atque in viuis conservatus fuit. Eodem anni tempore foemina, eodem laborans morbo, hausta largiore spiritus vini quantitate, vehementissimo affecta aestu, delirio, periculo, misere demum, convulsionibus vehementissime exagitata tortaque, perit. Quam absona igitur illorum sit sententia, qui incommoda ex antecedentis diei ebrietate nata, nova denuo crapula curare gestiunt, ipse docet euentus. Notum quidem proverbium: si nocturna tibi noceat potatio vini, hoc mane rebibas, et erit tibi met medicina. Verum nota pariter, quae hoc proverbium inuexit mala. Per apposite morio a Principe suo ex hesternae crapula affecto interrogatus, quid iam ad depellenda illa mala factu opus sit, denuo merum largius huciens genio indulge, respondit? Cum, hoc accepto responso, iterum ex morione quaereret Princeps, quid

F 3

denum

(c) Lib. de prorog. Vita P. l. p. 95. (d) Cent. 3. hist. 56. (e) Lib. 9. obs. 27. (f) Prax. l. 3. (g) Encycloped. med. p. 63. (h) Lib. cit. meditat. 135. p. 183.

demum, continuata hac consuetudine, tertio et sequentibus fiet diebus? morio, inquit, qualis ego sum. Et hoc sane multi, proh dolor! experti sunt, multorumque idem exemplis ob oculos poni potest. Aliud plane, et quidem melius ac tutius in tali rerum statu remedium adhibuit, adhibendumque inculcavit, Cassius, medicus ingeniosissimus, qui teste CELSO, (i) febricitanti cuidam et magna siti affecto, cum post ebrietatem eum premi coepisse cognosceret, aquam frigidam ingestit. Qua ille epota, cum uini uim miscendo fregisset, protinus febrem somno ac sudore discussit.

XXV. Plura quidem de ebrietatis emolumento, quod plures sibi firmissime conceperunt, adhuc dicenda restant, ast, cum iisdem explicandis et refutandis grande uix sufficiat uolumen, a reliquis, angustia paginarum auocatus, abstraho, residua ac praecipua horum praecudiciorum momenta, peculiari dissertatione, de poculis sanitatis, poculis morborum et mortis, habenda, enodaturus. Paucissimis saltem adhuc perquiram, quale iudicium de illa sit ferendum opinione, quae, ad perficiendam morborum medelam, nunc iram, iam terrorem, modo gaudium, modo tristitiam, aliaque mentis perturbationes excitandas laudat. Incurda quandoque amicorum ac prudentum piorumque uirorum consuetudine, colloquio, imo musicorum concentu instrumentorum, aut laeto nuncio, mentem in aegrotis uiscerum obstructione affectis, ac tristitia percussis, erigendam atque exhilarandam esse, nullus nego, exemplis, quae PECHLLNVS (k) et Ephemerides Germanorum (l) habent, conuictus. Enim uero, leuaturus animum, fac cogites, quam breue sit uitae nostrae spatium, atque ex eo non oportere multum discindi ad lusus et commensationes, ac nos non ad ineptias & nugas, sed ad seria, ad moderationem, modestiam, temperantiam, omneque genus uirtutis, a Deo esse conditos. In remissionibus igitur ac refectionibus animi, pietatis & reliquarum uirtutum sis memor, nec scurras, parasitos, moriones, nugatores, heluones, meretrices, ac quosuis profanos spurco et obsceno uerentes sermone, tua digneris consuetudine, bonos enim mores prauorum colloquia ac familiaritas hominum corrumpit. Si uis bonus esse, pius doctusque BONA (m) prudenter monet, fuge malorum consortium. Nihil tam damnosum bonis moribus, quam se malis committere. Nunquam mores, quos intulisti, referes. Animus tener et parum tenax recti, uisiorum impetum, tam magno comitatu uenientium ferre non potest. Facile transitur ad plures, conuictor delicatus paullatim eneruat atque emollit, unico exemplo malitiae perire potes. Trahunt in prauum sodales, trahunt socii & serui. Plena omnia periculis, plena laqueis. Continebis te aliquando inter domesticos lares, extra forum & commercium hominum; proh! quam suauiter et optata fuga, omnia intus serena, omnia tranquilla, sine nube eruent. Accedit casus, qui te euocet. Sequeris. Coniungunt se alii, sit corona, uenit ad turbam, peccatur multiplici excessu, et qui bonus exieras, pessimum regrederis. Vulnera autem animae non deprehendis, nisi iterum solitarius. Recede ergo in te ipsam, quantum potes, ne suis erroribus, mentem inbuat omnis undique ad uitia consentiens multitudo. Laetior est

(i) lib. de Medicina, praefat. edit. quae in 12mo Lugd. Batav. 1665. prodit, p. 19. (k) Obs. lib. 3. hist. 26. p. 467. et 472. (l) D. 2. A. 1. obs. 1. (m) Manducatione ad Coelum, p. 22.



animus, qui in pauciora diftringitur. Omnibus haec dicta sunt, fanis peraeque et aegrotis. Aegrotis uero eo maior haec obseruandi perficiendique cura incumbit, quo morti sunt uiciniores, praesertim, si exhauftis iam omnibus uiribus, omnis sanitatem recuperandi spes euauerit, ne uitam temere actam temeraria atque infelici finiamus morte.

XXVI. Semper igitur, quae conditio corporum, quae ratio uitae, ex tam uili, fragili, caducoque natis et fictis principio, animo uoluamus, ac nunquam animi perturbationibus, irae imprimis, quae omnium maxime hominem de- decet, locum relinquamus. Ad hoc uero asserendum, me perniciosissimi ef- festus, qui iram comitantur ac sequuntur, adigunt, haec enim hominis natu- ram in truculentam mutans feram, omnem mentis aciem, omne obscurat iu- dicio, ac tenebras densissimas offundit, ut nec uerum, nec utile, nec deco- rum cernere atque agnoscere queamus. Totum corpus, quasi conuulsius exagitatam ac distractam motu contremiscit, cor palpitat, oculi ardent ac prominent, dentes collisi fridorem mouent, spuma ex ore protrusa labia conspicuat, genae antea rubore suffusae pallent, liuent, lingua titubat, nec uox distincta, sed inconditus clamor strepitusque auditur, et omnia, quae dicuntur, quae aguntur, a uirtutibus alienissima sunt. Ob hanc uero uultus toruitatem, dictorum atrocitatem, factorum crudelitatem, non omnis modo auctoritas uiro admittitur, omnium sibi accersenti odia, sed graues & periculosi etiam morbi morsque repentina uehementiorem iram sequun- tur. Haec Petrus & Joannes fratres, Hispaniae Principes, teste CASPA- RO a REIES, (n) experti sunt, qui irae percitii oestro, una ambo die e ui- uis surrepti fuerunt. Similia habuit fata iuuenis apud CAMERARIVM, (o) qui irae nimis indulgens, continua correptus febre, breui post uitam cum morte commutauit. Ex eadem causa, ancilla, accepta alapa, uti re- fert BARTHOLINVS, (p) repente obiit. Wenceslaum, Bohemorum Re- gem, accepto, de seditione Pragae exorta, nuncio, cum Pincerna ipsi dice- ret, se ante triduum hoc futurum sciuisse, tanta in hunc fauuisse ira, ut, dum adstantes ministri illum abstrahere uellent, inter amplexus eorum, apoplexia tactus, consideret, atque animam efflaret, DVBRAVIVS (q) CROMERVS (r) atque AENEAS SYLVIVS (s) historiarum monumen- tis inferuerunt. Ira pariter, ex CVSPINIANI (t) testimonio, Innocen- tium Tertium Pontificem, copiis suis a Manfredo superatis & fugatis, re- pentina abripuit morte. Idem Victori Pisonio, Venetorum classis praefecto, Nerae Imperatori, ac Valentiniano Primo euenisse, BLONDVS, (u) AVRELIUS VICTOR (x) et SIGONIVS (y) testantur. Haec probe etiam perspexit SIRACH, (z) qui quacuvis sedulo obseruans, pluribus edo- ctus obseruationibus pronuntiabat: Ζήλος καὶ θυμὸς ἐλαττοῦσι ἡμέρας, καὶ πρὸς κακὰ γέγραυ ἕως μέγιστα. Summa hinc uirorum prudentum cura fuit, iram cohibere, eiusque effectus suppressere, adeo, ut omnibus uiribus natu- rae suae repugnantes, et animae et corporis saluti optime consuluerint. Pellime igitur et menti et corpori consulunt, qui animi affectibus indul- gentes, iisdem uirtutem sanitatis conseruationi & morborum medelae

pro-

(n) Elyf. iuc. quaeft. camp. qu. 50. p. 624. (o) Sylloge Memorab. med. cent. 10. hist. 72. §. 2. p. 783. (p) Act. Med. & Philof. Hafn. p. 8. (q) Hist. Bohem. l. 2. (r) Chronic. l. 18. (s) Hiftor. Bohem. cap. 37. p. m. 57. (t) Lib. de Caefaribus. (u) Hi- ftor. Rom. l. 10. dec. 2. (x) In Coceii Nerae uitae epitome. (y) De Imperio Occi- dentali lib. 7. (z) Cap. 30. vers. 25.

prospicientem tribuunt. Nihil certe aliud, praeconcepta illorum opinio, liberius irae iraticque operum exercitium praecipiens, innuit, quando, uti Germani loquuntur, monent: *man muß den Zorn recht auslassen, so sehdet er einem nicht*. Ego met potius existimari, quod, quo uehementiora irati opera, eo uehementiora et grauiora hinc symptomata sint metuenda. Quid adhaec magis ridiculum, quam tantulum, tam imbecillum animalculum, quale homo, sic ferocire, furere, ac tantas & tam atroces tragœdias, de uilissimis rebus, etiam si diis placet, de unico uerbulo excitare? Quid magis absotum atque absurdum, quam iram, ad perficiendam morborum medelam, suadere, probare? Commendatur tamen ira a medicis; recententur exoptati, quos ira exseruit, effectus; desideratur, ut aegroti ad iram concitentur, ac stimulentur; en VALLERIO LAE (a) testimonium! en ipsissima auctoris uerba! quartana laborantem, inquit, in uehementem iram meo consilio a suis coniectam, extemplo curatum uidimus, cum nullis antea medicamentis celsisset morbus. Eadem successus felicitate idem experimentum a Borrichio et Greulichio institutum fuisse, SCHENCKIUS (b) confirmat. Arthriticum, cui uehementior ac diuturnior dolor membra plane admotum inepta reddiderat, repente ira exagitatum libere ac sine incommodo incessisse, dicitur VALLERIO LAE (c) commemorat. Ludimoderatorem inconditis discipulorum moribus ad iram commotum, succedente diarrhoea, ab omni immunem euasisse incommodo, PAVLLINI (d) est obseruatio. Simile quid de aegrotto podagra laborante, ex uehementi partis affectae ad lecti postes allisione ad iram commoto, et eius ope ex tempore sanato, PECHLINVS (e) tradit. Conueniunt cum his, quae HORSTIUS (f) narrat. Satis omnino notae sunt hae obseruationes; plures etiam apud alios auctores prostant; nullus uero mihi unquam persuasit, effectus, quorum superioribus facta mentio, ab ira primario dependere, sed secundo, dum promoti, per irritatam meatem, solidorum motu, atque in fluida actione, quicquid uiscidum crassumque fuit, fortiori arritu frequentiori que circuitu meliorem acquisiuit constitutionem. Eadem rerum conuenientia, eodem iure, scuticas, enses, baculos, & nescio quae instrumenta, corpus uerberandi, irritandi, contundendi ergo, quia talia quandoque bonum in humanis corporibus effectum praestiterunt, praescribere possem. Quibus illustrandis apprime fauent ea, quae habet BOYLEVS, (g) referens, quartanam pertinacissimam, per terrorem, ex gliris praegrans furioso insultu, esse curatam. Idem, ex improviso bombardae explosae strepitu, ex repentina in aquam immersione, etuenisse, probant Ephemerides Eruditorum. (h) Quis autem his nixus experimentis, eadem medendi methodo in simili uteretur casu? Opem quaeres in certa pernicie, ac certis tutisque repudiatis subsidiis, perniciosissimum, cuius effectus anceps & lethalis, uenenum feligeres. Quando tale experimentum casu aliquando in quodam feliciter processit, centum occurrit, quae contrarium manifeste demonstrant. Eodem plane modo idem constitutum est, cum morborum per schedulas, inscriptiones, transplantationes, medela, quae nullum alium usum habet, quam, quod neglecto opportuno medendi tempore, ex morbo leuiori grauior, ex medicabili in medicabilis reddatur. Vno uerbo: quaeris certam in incerto, illo, quod certum est, neglecto.

(a) Lib. 2. obs. 4. p. 82. (b) Lib. 6. obs. 53. T. 2. (c) Cit. loc. (d) Append. ad Ephemer. German. dec. 2. Ao. 5. obs. 92. p. 57. (e) Lib. 3. obs. 26. p. 460. et seq. (f) Lib. 3. Part. 2. obs. 8.

VD 18

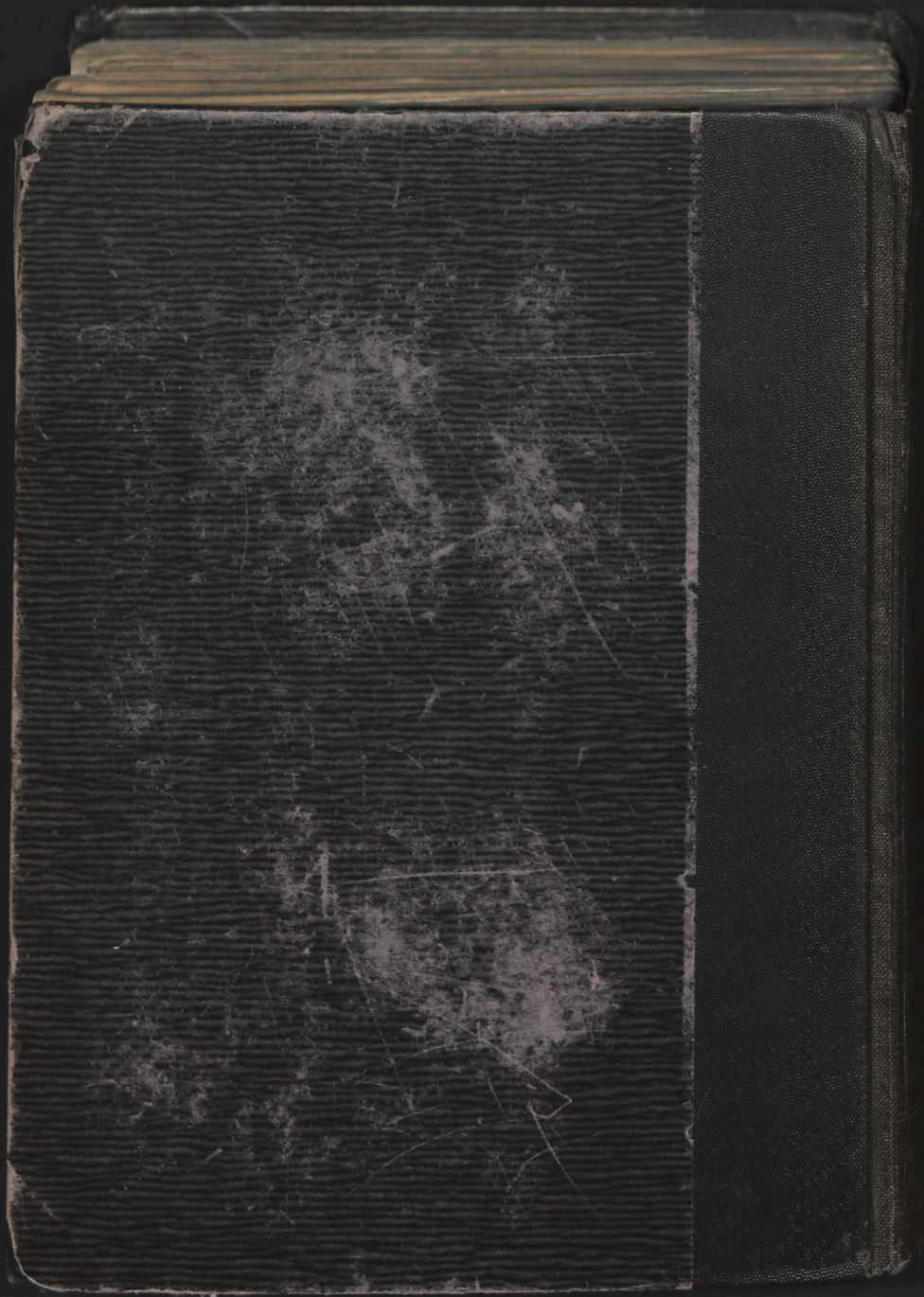
ULB Halle  
001 951 815

3



TA ->OL







DEI DE IPOTILAN

DEIAN

54

28

MOR  
MORBUS M  
NEC

RARI

CHRIST  
ST

FR.

ARTIS SALVTARIS  
GIAE PROFESSORE  
FESSORE SVBSTIT  
DIE XXXIX. A

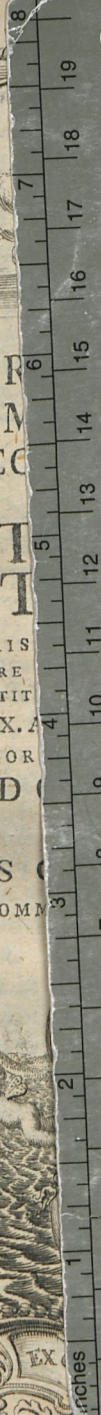
HIRVR  
E PRO  
ANO  
VI

HOR  
PRO D

V

IOANNES C  
CROMM

ER



B.I.G.

Farbkarte #13

Centimetres

Black  
White  
Magenta  
Red  
Yellow  
Green  
Cyan  
Blue

3/Color